Peter Bryskes
egen
Livshistorie

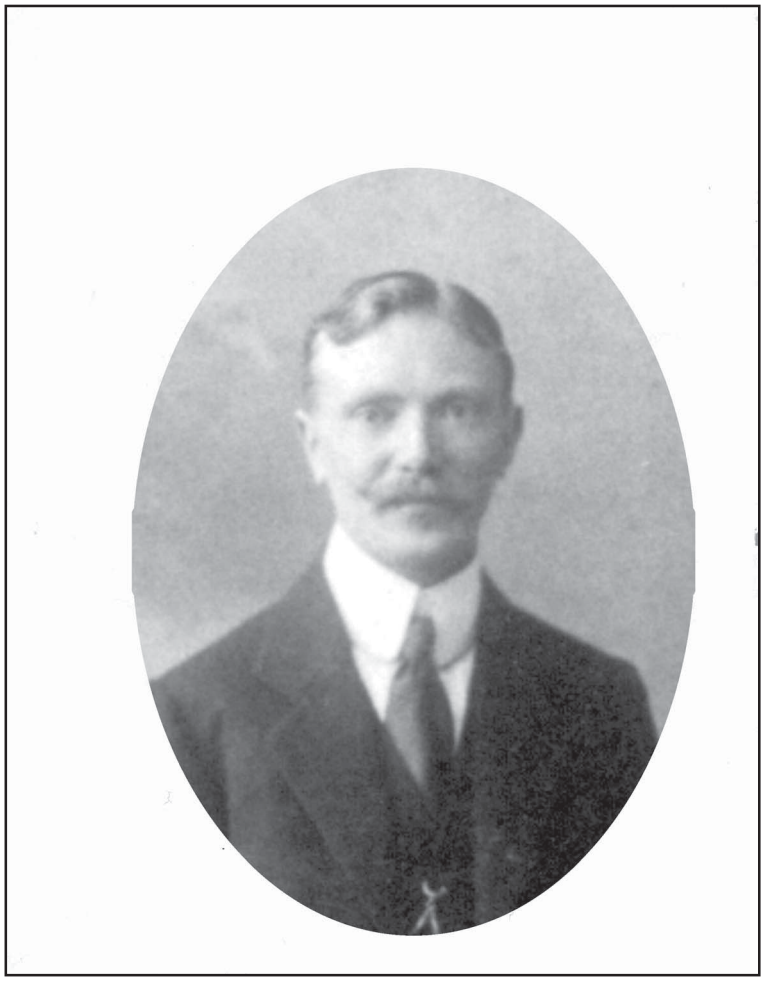

Indholdsfortegnelse

Mit fødehjem 3
Min barndom 7
Mine ungdomsår 16
På valsen.....18
I Geneve, Schweiz.....18
Til Nice.....20
Og så til Paris.....22
Sommerferie i Danmark.....24
Tilbage i Paris.....25
Sommerferie i Bretagne 25
Tilbage til Nice og Menton.....25
Over Alperne til London.....26
Tilbage til København.....28
Vi flytter til Henne.....30
Efterskrift.....32

Mit fødehjem

Jeg er født 1884 i Daugård sogn, nærmere betegnet den samling huse ned mod Vejle fjord, som kaldes Korshøj, og blev døbt Rasmus Peder Hansen efter min afdøde Bedstefar, når jeg nu hedder Bryske til efternavn, skyldes det at jeg som voksen har taget navneforandring.

Min far er født omkring 1842 sammesteds og hed Johannes Hansen, han levede næsten hele sit liv der på stedet, og døde efter et ulykkestilfælde nogle og firs år gammel i Vejle, hvortil han var flyttet efter at have solgt ejendommen kort før.

Min mor er født i Rimmerslund ved Hedensted omkring 1861 hun hed Ane Pedersen, og trods det, at hun var næsten 20 år yngre end far, døde hun dog et par år før han.

Mine forældres ejendom, et lille husmandssted, med 5 tønderland jord, havde min far overtaget efter sin far, som vist også havde levet sin meste tid der på stedet, for at dømme efter de store træer som stod omkring ejendommen, og især et stort asketræ lige ud til vejen, som min far sagde at hans far havde plantet, samt en stor usædvanlig flad kampesten, der lå foran døren til loen, og som min bedstefar ligeledes havde anbragt der for mange år siden, så må min bedstefar ligeledes have levet længe der på stedet, men ellers mindes jeg aldrig, at have hørt min fars forældre omtale, og hvis ikke min afdøde bror var nævnt op efter ham havde jeg end ikke vidst hvad min fars far hed, nu ved jeg at han hed Hans Kristian.

Til gengæld lærte jeg min mors forældre særlig godt at kende, som fremgår af det senere.

Af søskende havde min far kun en bror og en søster. Søsteren mindes jeg kun en gang sammen med min far at have besøgt, hun boede en mils vej derfra, derimod broderen som var gift og boede i nærheden besøgte vi ofte, især vi børn kom der meget, det var især hans kone Gine, som vi holdt meget af, onklen var daglejer og sjælden hjemme, de boede i et lille hus idyllisk beliggende dybt inde i skoven, hvor en bæk løb forbi, og forsynede dem med det nødvendige vand til mad og drikke, brønd havde de ikke, jeg husker især

dagligstuen hvis gulv var hvidskuret og bestrøet med hvidt sand til at samle snavset, gulvet var så slidt at knasterne i træet stod som ophøjede tuer. Børn havde de ingen af selv, men en plejedatter, som vi legede med i skoven, hvor der var masser af rævegrave. For et par år siden, da jeg var på egnen, søgte jeg efter huset, men det var der ikke mere.

Min fars ejendom var jo et lille husmandssted, hvor vi holdt 2 køer og undertiden 1 kalv og et par grise, det passede mor mest, da far ofte var på arbejde, ejendommen gav ikke nok til at leve af, og daglejearbejdet gav heller ikke ret meget, 50 a 70 øre om dagen plus kosten, jeg husker et replikskifte mellem to bønder, den ene havde en ældre mand som daglejer om vinteren, til at tærske korn med plejl, tærskemaskine havde dengang kun de større gårde, manden fortalte om denne daglejer, han fik 50 øre om dagen og kosten, men nu kunne daglejeren ikke komme, så han havde sendt sønnen, en stor stærk karl, han skulle have 60 øre om dagen, men så drak han ingen snaps til maden, det gjorde faderen derimod, så det kunne komme ud på det samme, om sommeren fik de lidt mere, men. så var dagen også noget længere, der var jo ikke noget der hed 8 timers arbejde dengang.

Stuehuset mine forældre ejede var bygget et par år efter de blev gift, da jeg var ca. 1 år gammel, jeg var den ældste af os søskende, vi blev efterhånden 7, deraf 3 drenge og 4 piger, i huset midtvejs mod syd var der en dagligstue, modsat i nordsiden køkken, videre i samme side et lille sovekammer, hvor der lige kunne stå en dobbeltseng til far og mor og en mindre seng til 2 af de mindste af os, samt en kiste der brugtes til skiddentøj og til at sidde på.

At far og mor kunne ligge i denne dobbeltseng forstår jeg knapt, jeg har senere arvet den, og har den her på loftet og bruger den undertiden når vi har liggende gæster, skønt jeg kun er af middelstørrelse ligesom min far og mor, kan jeg kun ligge udstrakt i den når jeg ligger fra det ene hjørne til det andet. Videre var der et såkaldt gæstekammer, hvor de større søskende sov, og så i sydsiden ud til gavlen en såkaldt storstue beregnet til gilder og større selskaber, men da vi aldrig havde noget af den slags mens jeg var barn, så blev den aldrig brugt, og kunne heller ikke opvarmes, møblerne i den bestod af et rundt bord, en billig sofa, nogle lakerede stole og 2 klædeskabe, henholdsvis fars og mors fra den gang de tjente ude, og nu benyttede til stadstøjet.

I dagligstuen var der først og fremmest den højbenede brændekakkelovn, et alm. firkantet bord, 6 træstole, på væggen et billigt amerikansk væguhr , som forresten går endnu hos en af mine søstre, og så i det ene hjørne et gammelt hjørneskab, som brugtes til forskelligt service og andet, Især husker jeg klukflasken, som far tog frem tillige med det glas, hvergang han skulle spise tør mad, hvorpå han skænkede sig en snaps, og straks satte flasken ind igen, han drak aldrig mere end een snaps til maden, og aldrig har jeg set

min far beruset, brændevinen var dog billig den gang, og mødtes to naboer udenfor hed det ofte:" kom med ind og få en kaffepuns og få piben stoppet om," og mer end den ene blev det sjælden til.

I køkkenet var gulvet belagt med gule mursten på fladen, og et fast køkkenbord, og så var der den murede bageovn med åbent ildsted hvor maden tilberedtes over et lille bål af pindebrænde hvorover sattes en lille jern trefod, som gryder og pander så sattes ovenpå. Naturligvis måtte der altid være låg over indtil brændet var brændt ned til gløder, for at forhindre at få sod på maden, røgen gik jo lige op i den åbne skorsten, som jo også kunne bruges til at røge madvarer, som så blev hængt på en lang kløftet stage og stukket op i skorstenen. Mor lavede god. mad og klarede sig på den måde i nogle og tyve år, først omkring 1905 fik de råd til at anskaffe et rigtig komfur, og jeg syntes at noget af hyggen gik væk derved.

Hvad maden mest bestod af husker jeg ikke helt, men om morgenen fik vi kaffe eller kogt mælk med et par skiver brød til, om sommeren når vi stod tidligt op, fik vi en frokost med nogle stykker pålægsmad formiddagsmellemmad som det hed, i modsætning til aftensmaden som kaldtes eftermiddagsmellemmad, selv om den bestod af opvarmede rester fra middagsmaden, pålægget var jo hjemmelavet, andet kendtes ikke, vi børn fik dog ofte puddersukker (rørsukker) på som pålæg, det holdt vi meget af, middagen som altid var præcis kl. 12 var ofte grød eller vælling, undertiden sulemad fra den nedsaltede gris, som blev slagtet en gang årlig, undertiden blev en af os børn sendt ned til stranden med 25 øre at købe fisk for hos en af fiskerne, og så fik vi for de 25 øre alle de fisk vi kunne bære hjem i kurven, torsk, sild eller makrel, hvad der nu kunne byde sig, og så havde vi mad til et par dage, der var også fiskerkoner som gik omkring med en dertil indrettet kurv flettet af pilekviste og spændt på ryggen som et tornyster og solgte fisk, men vi hentede altid selv vore fisk, måske var det billigere.

I den anden ende af stuehuset var der indrettet stald til 2 køer og en kalv eller kvie og en grisesti, og så var der en efter forholdene temmelig stor ladebygning, hvor far i den ene ende havde et snedkerværksted, og tilbragte en del af sin tid med at lave forskelligt til bønderne, som river, leer og skovlskafte og meget andet, senere har han betroet mig, at han altid havde haft lyst til snedkerhåndværket og ønskede at komme i snedkerlære, men det måtte han ikke, han lavede også adskilligt til os børn, som kælk, isslæde og andet, han lavede også små fikse trækøller til at knække nødder med, vi samlede jo en masse nødder i de omliggende skove.

Vi børn førte et meget frit liv og strejfede ofte om ved stranden eller i de omliggende skove, skoven har nu altid haft en vis tiltrækning på mig, det er da også blevet fortalt mig at jeg som lille engang var løbet bort, så hele landsbyen blev mobiliseret for at finde mig, og fandt mig inde i skoven.

Nu efter at jeg er flyttet til Vestjylland, har jeg selv fået en skov, dog ikke så stor at jeg kan gå vild i den, der tilbringer jeg mange timer, til dels også med at hugge brænde til eget brug.

Min far havde ingen hest, og måtte derfor låne, når han skulle have noget kørt, men forårsarbejdet i marken blev i mine første barneår udført på den måde, at en del naboer, efter aftale, mødte en bestemt dag, med heste og landbrugsredskaber, og så blev jorden pløjet, harvet og tilsået på en gang, og de deltagende naboer, blev så godt beværtet med mad og drikke, og havde det muntert, et såkaldt pløjegilde, men kontant betaling fik de

ikke, til gengæld gjorde min far dem ved lejlighed en tjeneste, eller lidt arbejde.

Fornøjelser og adspredelser var der ikke noget særligt af for de unge, der var jo ingen forsamlingshuse med baller, og ingen sportsforeninger, og de havde jo heller ingen videre fritid dertil, da arbejdet i regelen varede til sen aften, men om sommeren var der et rigtig skovbal inde midt i skoven, hvor der var ryddet og planeret en plads, og som blev belagt med brædder til dansegulv, og en forhøjning til spillemanden, dette lavede min far i regelen sammen med en anden arbejdsmand, og så gik dansen der, til hen på den lyse sommernat, i skrænterne omkring blev der gravet små huller til ildsteder, hvor konerne lavede kaffe over bål af tørre kviste samlet i skoven, og derefter nød de kaffen til den medbragte mad, dette skovbal kommer mig ofte i hu når jeg hører sangen, "Den spillemand snapped fiolen fra væg og gik i den grønne skov." Hvem der arrangerede det hele og hvordan udgifterne blev fordelt ved jeg ikke, senere da der kom en sommerrestauration med danseestrade nede ved fjorden faldt det bort,

Ved bryllupper og sølvbryllupper var der jo også ofte dans, og så blev storstuen ryddet dertil, hvis da ikke det var på en stor gård, hvor de havde råd til at leje telt, som regnedes for endnu finere. Når der var bryllup stillede spillemanden sig op udenfor og hver vognfuld bryllupsgæster der ankom fra kirken blev hilst med en fanfare, brudeparret var naturligvis selvskrevet til først at køre ind gennem porten, og få den største hilsen.

Når der ventedes en ny verdensborger og tiden var inde, skulle der jo bud efter jordemoderen, som skulle hentes i vogn, og hvis ikke vedkommende selv havde køretøj, gik man til en af naboerne og bad ham om at stille køretøj til rådighed, hvilket jeg mener han havde pligt til, ligesom når der skulle hentes læge, det var dog ikke ret ofte at man tilkaldte lægen, da man ikke kendte til sygekasser, så folk skulle selv betale for det, og derfor ofte først tilkaldte lægen når man var dødssyg.
Når en kone lå i barselseng kom naboer og venner med barselspotte, en stor krukke med hanke hvorigennem et bånd var bundet til at bære i, og krukken var fyldt med dejlig mad, der af navnet barselpotte, så i den tid konen lå i sengen savnedes i regelen ikke mad.

Standsforskel var der ikke så lidt af i sognet, der var flere store gårde, som dannede en klike for sig, og de mellemstore gårde holdt sig for sig selv, og havde sjældent selskabelig omgang med små husmænd og daglejere. I de første år af min barndom, da mine forældre sad småt i det, havde vi ingen selskabelighed, men senere, da jeg var voksen sad de økonomisk bedre i det, og ville gerne lidt ud til selskab, og til min forundring var de fleste af deres omgangskreds gårdejere, læreren, brugsuddeleren o.l. om det var fordi min far var født på stedet, og velanset ved jeg ikke, senere blev han da også skatteopkræver, og i den anledning lærte han at skrive sit navn, han kunne ellers ikke skrive, men dog til nød læse, måske var det, når han på amtstuen i Vejle hentede papirerne til amtstueskatternes opkrævning, at han skulle kvittere med sit navn.

Kommune og statsskatternes opkrævning foregik på den måde, at han af sognerådet fik udleveret en liste med navnene på skatteyderne og beløbene anført der udfor, når han så fik beløbet betalt, satte han et kryds udfor den pågældendes navn, anden kvittering fik den pågældende ikke, og regnekunsten var far heller ikke stiv i. Når han var færdig gik han til læreren, og fik ham til at tælle de indkomne beløb sammen, selve pengene kunne han dog selv tælle sammen, og det var slet ikke små summer han samlede sammen, da sognet var stort og der var mange store gårde, men det gik altsammen udmærket.

Min barndom

Da jeg var omkring 5 år, skete der en stor forandring for mig, en dag var min tante, min mors halvsøster, på besøg, min bedstemor var nemlig gift 3 gange, og der var børn i alle 3 ægteskaber, min mor var den ældste af første ægteskab, og nævnte tante var eneste barn af 3die ægteskab, dengang var hun 12 - 13 år. Hun spurgte mig for spøg, om jeg ville med hende hjem, det sagde jeg straks ja til, og blev ved at holde fast derved. Enden blev at jeg fik lov at følge med hende, og jeg travede trolig med de 12 - 14 km. som det tog 3 timer at gå, mine bedsteforældre tog godt imod mig, og min bedstefar var forøvrigt en stor børneven, alle børn holdt af ham, jeg fandt mig godt tilpas og ville blive, og så blev der ikke talt mere til mig om den ting.
Senere har jeg erfaret, at min bedstefar og min far i al hemmelighed aftalte at foreløbig kunne jeg blive i 3 måneder og så kunne de altid se. De 3 måneder gik og jeg ville stadig blive, så blev det aftalt med mine forældre, men uden mit vidende, at jeg skulle blive hos mine bedsteforældre til min konfirmation, og mine bedsteforældre i den tid skulle sørge for mig i enhver henseende. Senere har jeg dog erfaret, at min far og mor tog sig det nær, at jeg ville hellere være hos mine bedsteforældre end hjemme.

Mine bedsteforældre havde en større ejendom, der var flere køer og to heste, så det var mere interessant, og efterhånden som jeg voksede til, kunne jeg hjælpe til i bedriften, hvad der var god brug for, der blev dog aldrig forlangt mere af mig end hvad rimeligt var. Da jeg var stor nok passede jeg køerne og holdt rent under hestene og grisene, og i øvrigt hjalp til, når der var noget særlig, men ellers kunne jeg gå og passe mine interesser, og fordrive tiden med hvad jeg ville, og der var nok af interesse på sådan en ejendom.

Der var både enge og moser og høje bakker, stor have og megen beplantning, men derimod langt til naboer, og sjælden nogen at lege med, men det savnede jeg ikke, jeg levede som enebarn i min egen tankeverden. De første år havde jeg dog min unge tante, men så blev hun konfirmeret og kom ud at tjene. Var jeg blevet hjemme, skulle jeg vel ligesom mine ældre søskende have været ud at tjene når jeg var godt en halv snes år gammel, men det tænkte jeg ikke på dengang.

Jeg husker endnu at jeg besøgte den ældste af min yngre brødre, som var ca. 2 år yngre end mig, og ca. 11 år, da han var ude at tjene. Kammeret han havde, lå lige ved siden af stalden, sengen var en simpel træseng med halm i bunden, men det var der mange der havde, og det kunne være meget godt. Gulvet var lergulv, hvor igennem var rammet en stolpe, og på den slået et par brædder som bord, en stol har der vel også været, det husker jeg ikke. Væggene var almindelige brædder, som min bror uden skade kunne slå søm i til at hænge sit tøj på, men det havde han dog ikke meget af, loftet var nogle stænger hvorover der lå hø og halm, som ofte dryssede ned. Behandlingen min bror fik var vist god nok, han beklagede sig ikke, men jeg var dog klar over, at jeg havde det meget bedre. Hvad min bror fik i løn ved jeg ikke, men jeg tænker 10 a 15 kr om året, som var almindeligt dengang, og så undertiden 1 pund uld til strømper, som moderen så selv kunne spinde, farve og strikke.

Hos mine bedsteforældre lærte jeg nøjsomhed til det yderste, og det har gavnet mig senere i livet. De var meget sparsommelige, især bedstemor, og det forstår jeg, når jeg har hørt om de fattige forhold, hun var opvokset under. Princippet var , at intet nyt måtte tages i brug, før det gamle var slidt eller brugt op, intet nyt måtte købes som kunne tilvirkes hjemme, og de ting de havde, blev behandlet med den største varsomhed, at de kunne vare længe. De havde derfor også en masse gamle ting, både service og redskaber, som sikkert ville have haft interesse for mangen et provinsmuseum, og når jeg besøger museer nikker jeg ofte genkendende til mange af de ting, som er udstillet. De havde gamle mangletræer, og gamle kister samt andre ting med årstallet 1700 og noget indskåret eller malet, og en del gamle glasvaser og porcelæn, der gik jo sjælden noget i stykker for dem. En gang da vi havde besøg, sagde den fremmede kone da hun så flødekanden, som var på bordet " Nej nu har jeg aldrig set magen". "Så skal jeg vise dig magen til", svarede min bedstemor, og hentede en af samme slags.

Hvad der er blevet af disse gamle ting ved jeg ikke, måske er de gået til under senere menneskers ukyndige hænder, og trævarerne muligvis brændt, min yngste, datter som interesserer sig for gamle ting har forsøgt at opspore noget af det, men har kun fået et par enkelte ting, blandt andet en lille lerdunk, altså en slags lerflaske, med hank rummende ca. en halv liter, den har min bedstemor brugt som barn til drikkevand når hun gik i skole, da der ikke fandtes ordentlig drikkevand på skolen.

I den tid jeg var der, købte bedstemor ikke synåle, et par gange når hun var uheldig og knækkede spidsen på en nål, gik hun ud til slibestenen, og sleb den spids igen, og engang da jeg havde taget en synål og brugt, knækkede jeg spidsen på den. Jeg gik da også ud og sleb den tilrette, og mente at så var det i orden, men jeg fik rigtignok skænd, fordi jeg havde ødelagt hendes bedste synål.

Et skohorn af træ havde hun også selv lavet, og det var virkelig udmærket, ligeledes et hjemmelavet penalhus til min unge tante, dette arvede jeg senere, da jeg kom i skole.

Ligeledes var alt vort tøj helt igennem af egen tilvirkning, bedstemors første mand var nemlig væver af profession,og han havde lært bedstemor det, og den nuværende bedstefar, havde igen lært det af hende, de havde en kæmpestor solid væv, som. optog en hel stue i den ene sidebygning, hvor der engang havde været beboelse, vævestuen som var med lergulv, havde været dagligstue, det tidligere soveværelse blev nu benyttet til brændselsrum, og hvor der før havde været storstue og været belagt med bræddegulv, som der endnu var rester af, var nu vognport, og der fandtes endnu rester af en gammel stadsvogn, fra den tid da man ikke havde fjedre i vognene.

Ydermurene i dette sidehus var opført af store tilhuggede kampesten og således næsten uforgængeligt, og står da også den dag i dag som forhen, skillevæggene var af ubrændte mursten, og således ikke så solide, vinduerne til den ene side var små blyindfattede ruder.

På væven der vævede de ikke alene alt deres lærred og en del bomuldstøj, men også deres uldne klædevarer til klædninger, og der blev vævet mange smukke mønstre. Alt det tøj jeg fik var da også hjemmevævet, og det var jeg ikke ked af at gå med, men syningen kunne de dog ikke selv, men måtte gå til skrædderen, som vi boede nabo til. Hvad han tog for at sy sådan et sæt drengetøj véd jeg ikke, det har næppe været mange kroner, nævnte skrædder drev sin forretning ved hjælp af 2 af 3 lærlinge, og så havde

han lidt landbrug, som lærlingene også måtte hjælpe til med. Folk sagde at han var meget gerrig, og jeg ved for eksempel at skræderkridtet ikke måtte spidses, for det sled på det, og skete det at et stykke faldt på gulvet og gik i stykker, blev stumperne samlet omhyggeligt sammen, og så senere opblødt og formet til nyt kridt. Der fortaltes også at når konen bagte pandekager havde hun et stykke talg som hun kørte rundt på stegepanden ti l at fedte den ind med, og så efter bagningen hængte op under bjælken til næste gangs brug.

På skrædderværkstedet kom jeg ofte, da vi havde avisen sammen med dem og en tredie familie, den var således 3 dage gammel når vi fik den, vi boede noget fra postruten, derfor fik vi den altid sidst.

Vi havde selv får og tilvirkede selv ulden til garn, som brugtes til strømper, i de lange vinteraftener sad bedstemor mest og spandt på sin rok, mens bedstefar til tider kartede ulden, og til andre tider sad i sin armstol og røg sin pibe, og da jeg blev lidt større læste jeg ofte højt for dem, bøger havde vi ganske vist ingen af, og ugeblade kun "Ugens Nyheder", som vi holdt sammen med en onkel der boede i nærheden, men vi lånte bøger og blade hos min bedstemors yngste søster, som var gift med en stor gårdejer i Hedensted, de havde foruden bøger også Familie Journalen, samt andre ugeblade. At holde Familie Journalen ansås dengang for en luxus, som kun de velhavende kunne tillade sig. Belysningen var meget primitiv, den første tid havde vi kun en simpel petroleumslampe, der brændte med en lille rund væge uden glas, ligesom et stearinlys. De sidste år af min barndom, havde vi dog en lampe med rundbrænder og glas.

Men det mest interessante ved tøjtilvirkningen var hørrens behandling, vi avlede selv hør, og når den var moden, skulle den ruskes og bindes i knipper, det var i regelen mit arbejde, og det syntes jeg var noget kedelig noget, og så skulle den jo igennem forskellige processer som bredning, skætning, hægling og hvad det nu altsammen hedder. Det mest interessante synes jeg var, når om efteråret der blev gravet en dyb grav på marken, i bunden på den et bål og oven over lagt stænger, hvor hørren blev bredt ud og knastørret, dog måtte der passes på, at bålet ikke brændte så højt at der gik ild i hørren, hvilket dog skete en gang imellem.

Til dette havde i reglen flere husstande slået sig sammen at få udført i fællesskab Når så hørren var knastør, blev den lagt i et apparat noget lig en hakkelseskiste, altså en hvor man skar hakkelse til hestene med håndkraft, der blev så stænglerne knust, så skallerne kunne komme fra gennem de andre processer, og bedstefar havde alle de redskaber som skulle bruges dertil. Når hørren så var færdigbehandlet hang den i store bundter ligesom udredt hår, den uredte hør som blev heglet fra, kaldtes blår, og kunne også spindes, men gav en grovere og lidt ujævn tråd, ligesom der kunne være enkelte fine skaller i den. Jeg husker en gang at min unge tante havde fået nye særke af sådan blårgarnslærred og hun klagede over at de kradsede, men den fine hør kunne spindes til meget fin og jævn tråd, og min bedstemor har da også spundet og tvundet noget som hun brugte til sytråd. Men ellers blev der når det var spundet, vævet store stykker lærred af det, og det blev så lagt til blegning på engen forsvarlig tøjret i enderne, at det ikke skulle blæse væk. Alt deres linned var lavet af hjemmetilvirket hør, og min kone og jeg har da også indtil de senere år haft lagener og pudebetræk tilvirket helt igennem af mine bedsteforældre.

En anden ting var bagningen, vi bagte selv alt vort brød også rugbrød, når der var omtrent spist op, hvilket skete omtrent hver fjortende dag, blev der kørt rug til mølle og formalet,

hvorefter det store dejtrug blev sat frem og dejen æltet, hvilket var strængt arbejde, når den var færdig, blev der taget en skålfuld dej fra, og gemt hen som surdej til næste gang, og derefter med fingeren ridset et kors i dejmassen, som så stod til hævning til næste dag, og så skulle der fyres i den store ovn. Dette var ofte overladt til mig, og det morede mig, der blev fyret med småthugget tjørn, som vi tog med en fork, tjørn havde vi nok af, da der var tjørnehække om en stor del af marken. Der skulle holdes et godt bål i ovnen indtil den var så varm på siderne at den selv brændte soden bort. Så blev gløderne raget ud med en lang rager, og bagefter fejet ren med en stor halmvisk sat på en lang stang, halmvisken dyppet i vand, på en plade anbragt på en lang stang, blev de velformede. brød så anbragt og skubbet på plads i ovnen,

Efter en vis tids forløb var rugbrødet så bagt og kunne tages ud, og så var ovnen endnu så varm at der kunne bages fintbrød bagefter.

Når der skulle købes kolonialvarer, hvilket dog ikke skete ret ofte, da de købte alt ind i store portioner, blev der spændt for fjedervognen, og så gik turen til Horsens, ofte fik jeg lov at følge med. Der kørte vi ind i den store købmandsgård, en sådan er jo beskrevet i Morten Kocks romaner. Der kunne man købe næsten alt til det daglige forbrug, foruden kolonialvarer også foderstoffer, kul og koks samt andre grovvarer. I gården blev vi modtaget af staldkarlen, som straks overtog hestene, spændte fra og satte dem på stald, samt passede dem med det medbragte foder, derefter gik man ind i butikken og bestilte de varer man skulle have, først vankede der dog i regelen en bitter til mændene, og så kunne man gå i byen og forrette andre ærinder. Blev man sulten i mellemtiden, var der ved siden af købmandsforretningen et værelse for de tilrejsende kunder, til at spise deres mad i, og øl og snaps stod til fri afbenyttelse, jeg har aldrig set nogen drikke til overmål af den gratis brændevin.

Når man så var færdig, med de forskellige ærinder i byen, og skulle hjem, sagde man bare besked til staldkarlen om at spænde for, og lidt efter stod vognen læsset til med de bestilte varer og hestene spændt for, hvordan karlen kunne holde rede på hvis heste og hvis vogn der hørte sammen, forstår jeg ikke, der var ofte på de store dage en 20 a 30 vogne. Efter at karlen så havde fået sin drikkeskilling, dengang i regelen en 25 øre, kørte man hjem, en interessant dags oplevelser rigere.

Hos slagteren, som forresten boede langt borte, købte vi så godt som aldrig noget, vi slagtede selv, ikke alene svin, men også af og til en kalv eller et større kreatur, som vi så delte med en eller to á tre andre og undertiden omvendt. Bedstefar var selv hjemmeslagter, og så blev der saltet hen, lavet rulle- og spegepølse, røgningen foretog vi jo selv. Vi havde også altid hjemmelavet knapost, hvordan den lavedes ved jeg ikke, men jeg husker at jeg samlede vild kommen på grøftekanterne, til at komme i den, og vi havde også altid hjemmelavet pålæg på lager.

Af familie havde mine bedsteforældre en del, alle boede i nærheden, en fjernest boende var bedstemors ene søster i Vejle, hendes mand var ansat i havnevæsnet. Bedstemor havde 5 søskende, alle piger, hun var selv den ældste. Bedstefar havde en bror og en søster, og vi kom sammen med dem alle sammen, lidt mere eller mindre, mindst med bedstefars søster, som med sin mand havde en gård i udkanten af Rimmerslund.

Bedstefar som hed Søren Kristian Hansen, boede i den yderste udkant af Spettrup mark, en kile som skar sig ind mellem Sebberups og Ølsteds yderste marker, der var således

langt til alt både by, skole, kirke og station, men vi havde en privat vej gennem en anden mands mark til den østjydske landevej, nuværende hovedvej 10. Hvis nogen ønsker at finde det, er det let, da den private vej udmunder lige overfor 10 km. stenen.

Bedstefars bror havde en gård lige på den anden side af hovedvejen, han var en spøgefuld mand, som jeg godt kunne lide, men allerede da jeg var en 9 á 10 år, blev han skilt fra sin kone, noget dengang næsten uhørt ude på landet og der efter solgte han gården og tog en bestyrerplads langt borte.

En halv times vej til den anden side i retning mod Urlev, boede bedstemors ene søster en livlig kone, som næsten altid var på farten og hjalp til hist og her. Hendes mand var daglejer, de havde en lille plet jord til en ko, og så det mindste hus jeg har kendt. I den ene ende af huset var deres eneste stue, som altså havde 3 ydervægge, endskønt den knap var af almindelig størrelse, midt for den inderste væg stod en brændekakkelovn, på hver side var en dør, den ene til et lille bitte køkken, og den anden til en lille entre, mod den anden væg stod alkovesengen, mod den tredje væg stod et stort skuffemøbel til alt deres service, dækketøj og personlige tøj, som forresten ikke var ret meget, på den fjerde væg ud mod vejen var der vinduer, derunder stod en slagbænk, hvor deres to børn sov, sålænge de var hjemme, og så var der et lille bord og to alm. træstole, samt en gammeldags armstol, mere var der ikke plads til, selv om der var hjerterum, de var altid i godt humør og man var altid velkommen, når man kom der. I den anden ende af huset, var der brænderum, og en lillebitte stald til koen, og midt imellem en lillebitte lo, som folk undrede sig over at manden kunne få plads til at svinge plejlen i, når han tærskede.

En anden søster, hvis mand også var daglejer, boede et lille stykke over mod Løsning, de havde også en smule jord, ligesom de fleste daglejere, det var jo næsten nødvendigt, da daglønnen var så lille, at en familie ikke kunne leve af den, men konerne gik jo også ofte ud at hjælpe, og selvom de ikke fik noget videre i kontanter, så fik de ofte noget sulemad, et brød eller andet med hjem, som mangen gang var mere værd end mandens løn**.** Denne søster var især berømt for sine pandekager, og det fik man næsten altid, når man kom på besøg, de var også gode, og så hørte jeg engang to koner snakke sammen om det:" ja, men hun kommer også æg i dem,"sagde den ene, det var altså ikke almindeligt at komme æg i pandekager dengang.

En tredje søster den yngste, havde gjort det bedste parti økonomisk set, hun var gift med en stor og velstillet gårdejer i Hedensted, Niels Jessen på "Holmegård", men trods det, at de var mere velstillede, så de ikke familien over hovedet. Den var altid velkommen og kom der ofte, og jeg er især kommen der meget, og som voksen har jeg tilbragt en del af mine ferier der, og der så jeg meget interessant. Det var jo en gård af den rigtig gamle slags, de støbte selv deres lys, bryggede selv deres el, også det såkaldte gammeløl og meget andet. I folkestuen stod der altid en stor kande øl, som rummede flere liter, der kom folkene og tog den i begge hænder, satte munden til, og drak så meget og så ofte de lystede, og det gjorde jeg også som dreng.

For bordenden sad manden når de spiste, derefter langs vinduessiden først forkarlen, så andenkarlen, så eventuelle daglejere og så til sidst drengen, på den indvendige side sønnerne. Tre voksne døtre og en søster til konen, passede huset og spiste for sig selv bagefter.

Tallerkener brugtes så godt som ikke, maden blev sat på bordet i et eller to store fade,

oftest det ene med grød og en skål med mælk.Så langede de alle til grødfadet med deres ske, og derefter i mælkeskålen, når de så var færdige, tørrede de skeen af med håndfladen, og satte den op ved vindueshaspen, til næste gang, til stor glæde for fluerne, som der var mange af, hvilket ikke var så underlig, da møddingen lå midt på den store gårdsplads. Efterretten som ofte bestod af stegt flæsk, tog de mest med fingrene, så der brugtes heller ingen tallerken til. Jeg har ofte senere tænkt over den måde at spise på, især da en af de karle, som tjente der, senere døde af brystsyge, som det dengang hed, det var naturligvis lungetuberkulose. Men når jeg senere var der som gæst, efter jeg var blevet voksen, fik jeg min mad for mig selv. Deres ældste søn døde forholdsvis ung, men om det havde nogen forbindelse dermed ved jeg ikke.

Søsteren til konen, som gik der til hånde på gården lige til hun døde, var den eneste ugifte søster min bedstemor havde.

Den femte søster boede altså i Vejle, der kom vi i reglen kun en gang årlig, og det var så en heldagstur med hest og vogn, og så foretog vi nogle gange en udflugt til Munkebjerg eller et andet sted i omegnen. De havde et idyllisk beliggende hus, med en dejlig frugthave ind under skovskrænten, det som nu er inddraget under sygehusets terræn. Sådan en Vejletur var jo en hel oplevelse for mig.

En anden familie, som vi kom meget sammen med, var min mors eneste helbror, altså bedstemors søn af første ægteskab. Han giftede sig med en enke, som havde en gård i den yderste kant af Ølsted mark, som grænsede op til Stubberup og Sebberup marker. Denne enke havde nogle år før giftet sig med en enkemand, som havde 2 børn en dreng og en pige, som var omtrent på min alder, derefter fik hun med denne enkemand en pige, og nu hvor min onkel giftede sig med hende, havde de to første børn altså både stedfar og stedmor, det kom de dog ikke til at mærke meget til.

Min onkel og mine bedsteforældre som boede et kvarters gang fra hinanden, kom meget sammen, og hjalp gensidig hinanden meget, når nogen af dem trængte til en hånds-række, og min nye fætter og jeg var også meget sammen, og når han besøgte os og skulle hjem om aftenen, måtte jeg i reglen følge ham hjem, da han var meget mørkeræd, især var der en mose vi skulle forbi, og der havde en mand for nogle år siden druknet sig, så der turde han slet ikke gå forbi. At jeg så måtte gå alene hjem rørte mig ikke, når bare jeg kunne se at orientere mig, men undertiden benyttede jeg mig deraf, så han måtte give mig en eller anden ting, for at følge sig hjem, samme fætter blev senere min lærekammerat.

Da jeg blev gammel nok skulle jeg jo i skole, og da vi boede i den yderste spids af sognet, havde jeg langt dertil. Der var dengang ingen skole i Spettrup, den kom først senere. Jeg skulle til Bækkeskov skole, som ligger tæt ved Urlev by, der var en god times gang dertil, og cykle kendte man næsten ikke dengang, dog havde jeg set enkelte af de såkaldte væltepetere på landevejen, dem med et meget stort forhjul på et meget lille baghjul.

Jeg var meget betænkelig ved at skullle i skole, bedstefar fulgte mig dertil den første dag, og det var dengang en meget gammel lærer ved navn Appel, som min bedstemor også havde gået i skole hos, hun sagde da også undertiden, at hun og hendes datter og hendes dattersøn havde gået til samme lærer, det var dog ikke min moder men min unge tante, og bedstemor havde kun haft ham en kortere tid som hjælpelærer i Hedensted. Nå det varede nu ikke ret længe at jeg havde ham til lærer, han tog sin afsked kort efter, og jeg husker ikke ret meget om ham, og så fik vi en ung lærer ved navn Hauge, og ham husker

jeg og beundrer, efter min mening var han meget dygtig, og jeg har ham at takke for at jeg var så godt rustet til livet.Dog en ting husker jeg hvor han tog fejl, da jeg i 3die dels regnebog kom til fremmede landes mål og vægt, sagde han "spring du bare det over, det får du aldrig brug for ", lidet anede han, og jeg forresten heller ikke, at jeg senere skulle opholde mig i adskillige år i fremmede lande.

Han var enelærer i skolen, og børnene var delt i to klasser, store klasse og lille klasse som det hed, om sommeren gik lille klasse i skole 4 hele dage om ugen, og de store de 2 andre, men halve dage fra 7 til 12, om vinteren gik de store 4 hele dage og de små 2 hele dage.

Vi var jo således på forskellige alderstrin, og skulle heller ikke følges ad, men blev undervist så vidt muligt hver for sig efter vore evner. Naturligvis kunne han ikke høre os alle i vore lektier, men han tog stikprøver hist og her. De dygtigste blev sjælden hørt, dem stolede han på, og de ville heller ikke risikere den tort ikke at kunne det, når han endelig en gang prøvede dem.

Vi sad efter dygtighed, ifølge den halvårlige eksamen eller halvårsprøve, hvad man vil kalde det, og jeg tør vel nok rose mig og anføre, at jeg sad som nr. 1 i den sidste tid af lille klasse, og da jeg kom i store klasse rykkede jeg op i store spring, for så at sidde som nr. 1 de sidste 2 år, min sidemand havde udsigt til det samme da han var 2 år yngre.

Jeg syntes at skoletiden var en dejlig tid, måske tildels fordi, jeg havde lyst til skolegerningen, og jeg kunne godt lide læreren, han forstod at holde orden uden at være særlig streng, og jeg tror også at de fleste andre kunne lide ham, jeg synes det var godt præsteret alene at undervise så mange børn grundig, vi fik da også at vide efter en bispevisitats, at vor skole var en af de bedste på egnen.

Vi var 98 børn tilsammen i de to klasser, da jeg gik ud af skolen, han ventede også på at tallet skulle overstige de 100, for så kunne han forlange en anden ordning, den kom få år efter, så blev der bygget en skole i Spettrup, som var den mest børnerige by i skoledistriktet.

Trods det at læreren gik op i sin gerning med liv og lyst, havde han dog også andre interesser. Han drev også et lille landbrug ved hjælp af en karl og en pige, men han var vist temmelig velstående, og ud af en velsitueret familie. Engang da præsten havde anskaffet sig et par gule heste, købte læreren sig en tid efter også et par gule heste. Han købte også en cykle et af de første år, og det var den første cykel jeg har set med luftringe. Folk syntes det var utidig luxus, "kan han nu ikke mere gå på sine ben", hørte jeg folk sige. At han købte hest og vogn, var der intet mærkeligt i, det havde jo så mange, men en cykle, nå, en cykle kostede jo også dengang ligeså meget som en hest.

Til julen holdt han et juletræ for os, og afholdt alle udgifter selv. Foruden masser af godter, fik vi hver en gave, til ca. 50 øres værdi, det var jo meget dengang, og alle blev i hold inviteret ind i den private lejlighed, og beværtet med al den chokolade og kager vi kunne sætte til livs, og det var ikke småting.

Læreren var tillige degn og kirkesanger, og da han havde en dårlig sangstemme, men godt gehør for musik, holdt han sig selv med orgel i kirken, hvor der ikke dengang var noget fast orgel, og i skolen holdt han ligeledes et orgel, som benyttedes til salmesangen. Til ledsagelse til alm. sange spillede han violin. Salmerne, som skulle synges i kirken den

følgende søndag, gennemgik han altid med os i den store klasse, så vi vidste hvilke salmer der skulle synges. Når der var altergang i kirken, bekendtgjorde han det for os børn, som så viderebragte det til hjemmene. De som ønskede at gå til alters, skulle jo først indtegnes hos degnen, det besørgede vi børn også, både for vore forældre og andre. Når mine bedsteforældre skulle til alters, nød de intet den dag før bagefter, og det blev jo først mellem 12 og 13 inden de nåede hjem, da det var Urlev kirke de skulle til, så de blev godt sultne.

Om de andre altergæster gjorde ligeså ved jeg ikke. Til kirke kom mine bedsteforældre vel knap en gang om måneden, men de havde en prædikebog, som bedstemor hver helligdag læste dagens prædiken op af. Bedstemor kunne ikke gå så langt som til kirken, så det foregik med hest og vogn, og så staldede de ind i præsteforpagter gården. Da jeg gik til konfirmationsforberedelse ville præsten dog gerne se os i kirken mindst hver l4de dag.

Tæt ved skolen var der en ideel tumleplads for os børn. Der løb en å forbi mellem stejle skovklædte skrænter, og vi havde jo en time fri om middagen, om sommeren badede vi i åen og legede i skoven, om vinteren rev vi isf1ager løs og sejlede på, engang imellem gik der jo en een igennem isen, så gjaldt det jo om at løbe hurtig hjem, og få tørt tøj på, duede isen på åen ikke, så havde vi gadekæret i Urlev. Det skete jo også at vi forglemte tiden, og ikke kom tidsnok hjem til skolen, så vankede der en alvorlig formaning, og hvad skulle han ellers gøre ved så mange.

Jeg kom også godt ud af det med mine kammerater, men jeg var nu også gode venner med en af de største drenge, så selvom jeg var lille og spinkel og hvis nogen fornærmede mig, fik de med ham at gøre. Endskønt jeg havde så langt til skole, så mindes jeg ikke nogensinde at have forsømt skolen på grund af dårligt vejr, jeg travede troligt af sted i regn og snestorm, og jeg var vant til livet ude, og kunne tåle at blive våd.

Sommerferien rettede sig en del efter høsttiden, når de første havde begyndt at høste, så fik vi ferie, og hvis ikke høsten var tilendebragt efter den månedstid, som var afsat til ferien, så blev den forlænget, og det blev så bekendtgjort på kirketinge.

Ferierne både sommer og juleferie, tilbragte jeg hos mine forældre. Juletræet på skolen skulle jeg dog have med, men det blev i reglen holdt lille juleaften, så kunne jeg nå at komme hjem til selve julen, men den blev der ikke lavet så meget ud af. Vi fik et juletræ og lidt godter, men gaver var der ikke noget af, og og da vi ikke kendte andet, savnede vi det ikke. Nej så har der været anderledes julefest i min kones barndomshjem ved Helsingør, men det er en anden sag, det har hun selv skrevet om engang, da et af de københavnske dagblade, vistnok B. T. havde en konkurrence om, hvem der kunne skrive den bedste beretning om julen i barndomshjemmet.

Nytårsaften gik man omkring og skød for folks døre, og så blev man inviteret ind at spise æbleskiver. Det endte altid med for os drenge, at vi til sidst ikke orkede at spise flere, et sted kom vi ind til en gammel kone, hun gik hen til sengen, og hev æbleskiverne frem som hun havde gemt ned mellem dynerne, for at de kunne holde sig varme, uden at sige et ord stormede vi 6-8 drenge ud, det skulle vi dog ikke nyde noget af.

Lidt nytårsløjer blev der jo også undertiden lavet, som for eksempel, vor nabokone havde en ged, og oppe i byen var der en gedebuk, de blev så byttet om, så da konen kom

om morgenen og skulle malke geden, var det en gedebuk.

Det mest bemærkelsesværdige ved julen var, at i hele juletiden til efter nytår, blev der ikke spist rugbrød, kun sigte og franskbrød, julemaden var mest flæsk og pølser fra den slagtede gris, dertil koldt bord, næsten altid hakket stuvet hvidkål i kold tilstand med kanel på, denne kål blev kogt i en stor portion derefter vredet og tilberedt på en særlig måde, Og så havde vi den at tage af hele tiden.

Julen holdtes lige til Hellig tre konger, i den tid blev der ikke lavet andet end det mest nødvendige arbejde, som at fodre dyrene og lignende.

Påske og pinse gjorde vi ikke noget særlig ud af, det var bare fridage.

Det eneste som livede noget op i dagliglivet, var når der holdtes et stort gilde, i en eller anden anledning.

Nå skoletiden fik jo ende, og en af de sidste dage tog læreren mig ind i det private, og snakkede med mig, han syntes at jeg skulle læse videre, jeg havde evner dertil mente han, men selv om jeg havde været glad for skolen, havde jeg dog ikke lyst dertil, og mine forældre slet ikke råd. Mine bedsteforældres forpligtelser overfor mig holdt jo op nu, og de havde vel også dårlig råd dertil, desuden havde jeg taget anden bestemmelse.

En tid fantaserede jeg om at komme i købmandslære, men efter at min bedstefar og jeg en dag havde talt med 1ste komnmissen i den store købmandshandel i Horsens, og han havde klarlagt hvorledes vilkårene var for en kommis, og hvor vanskeligt det var at etablere sig selv, så tabte jeg noget af lysten dertil.

Men jeg havde en onkel som var skrædder, bedstemors søn af andet ægteskab, han var udlært omkring ved den tid, jeg kom hen til bedstefars, arbejdede derefter en tid i Horsens, men rejste så til udlandet, først til Berlin, senere til Frankfurt a. M. og da bedstefar dårlig kunne skrive, bedstemor kun med gotiske bogstaver, og det gik meget langsomt, så overtog jeg korrespondancen, så snart jeg havde lært at skrive. Den første tid efter bedstemors diktat.

Jeg var meget betaget af alt det han berettede udefra det fremmede, det stod som et eventyr for mig, og da han var kommet til Frankfurt a. M. hørte jeg bedstefar fortælle naboer, at nu var han næsten kommen så langt bort, som han kunne komme, helt ude ved de ildsprudende bjerge, jeg husker endnu, at i min fantasi så jeg ham bo ved siden af evigt sprudende bjerge, bedstefar havde jo ingen begreb om hvor det var. Længe varede det dog ikke før jeg havde lært så megen geografi, at jeg kunne fortælle dem hvor det var.

Senere rejste min onkel til London, og der giftede han sig med en tysk pige, som han havde lært at kende i Frankfurt a. M, men en tid efter flyttede de igen til Frankfurt a.M. og begyndte forretning, men den gik dårlig, så flyttede de til København og begyndte forretning der, det gik bedre, nu var han kommen så vidt at han ønskede en lærling, så regnede jeg ud, at hvis jeg gik i skrædder lære hos ham, kom jeg jo til København, det ville jeg gerne, om jeg havde lyst til faget, anede jeg ikke, men det viste sig senere at det gik godt nok, det blev så bestemt, at jeg skulle i lære hos min onkel, og jeg tog afsked med min afholdte lærer, og har kun hilst på ham to gange senere i mine unge år. Forrige år da jeg var på egnen, besøgte jeg min gamle skole, som stod endnu i samme skikkelse,

af læreren der, erfarede jeg, at min gamle lærer Hauge var død for mange år siden, og lå begravet på Urlev kirkegård, hvor jeg besøgte hans grav.

Mine ungdomsår

Kort efter konfirmationen i foråret 1899 rejste jeg så til København, og min far fulgte mig, jeg tror nu nok , at jeg kunne lige så godt have rejst alene for min far var lige så uvant med at rejse som jeg, han havde vist aldrig rejst længere end til nærmeste købstad, men vi kom godt til København, og min onkel Hans Sørensen stod på banegården, og førte os til det sted i Classensgade 3 som i de næste 4 år skulle være mit hjem.

Jeg skulle jo have kost og logi hos ham, men vask, fodtøj, under og ydertøj, måtte jeg holde mig selv med, jeg havde fået 40 kr. med af min bedstefar, af et legat i mit fødesogn fik jeg 5 kr. halvårlig, og så fik jeg undertiden en drikkeskilling, når jeg gik i byen med tøj, desuden til højtider, når der var travlt, fik jeg undertiden 1 a 2 kr. for at have været flittig.

Paa Skrædderværkstedet.

Hjemmefra fik jeg intet, men bad heller ikke om noget, kun en gang, da jeg havde lejlighed til at kunne købe en god brugt cykle for 20 kr. bad jeg derom, men det kunne min far ikke få råd til at give mig.

Jeg måtte således regne det meget nøje ud, for at få pengene til at slå til i de fire år, dog hjalp min onkel mig til ydertøj et par gange, som næsten intet kostede, og jeg måtte jo selv sy det. Til alt held sled jeg næsten ingen fodtøj, endskønt jeg travede meget, jeg kunne gå næsten et år på et par såler, min onkel sagde da også, ”jeg forstår ikke hvordan du går på dine ben, for du slider jo intet fodtøj”.

Min onkel sendte mig ofte ned til cigarhandleren neden under, at købe frimærker, han havde jo ingen telefon dengang, jeg regnede hurtig ud, at der kunne jeg tjene nogle ører, ved af min lille kapital at købe et helt ark 4 øres frimærker, posthuset gav dengang 4 % rabat til alle ved køb i hele ark, det blev 16 øre når de var solgt, eller til 2 breve hjem, portoen var dengang 4 eller 8 øre for alm, breve, min onkel syntes det var en god ide.

Forretningen var en 3 værelsers lejlighed med pigekammer i stuen, men jeg fik et pulterkammer på kvisten til værelse, med en seng, et bord og en stol, mere behøvede jeg jo ikke, og jeg var godt tilfreds med at have det for mig selv, så kunne jeg jo gå, når det var fyraften. Jeg måtte jo godt blive i lejligheden om aftenen, men så skulle jeg ofte passe

børn, eller lave noget andet, især når de ingen pige havde, det havde de af og til, men det varede aldrig ret længe ad gangen, kun når min onkel var ude, sad jeg ofte nede hos pigen.

Min fritid tilbragte jeg med at gå ture omkring i byen og omegnen, som jeg snart lærte temmelig godt at kende. Om vinteren besøgte jeg de forskellige seværdigheder og museer, hvor der var gratis adgang, og når skøjtebanerne var åbne, fordrev jeg en del tid der, min onkel forærede mig et par skøjter, som han havde kasseret.

Kun een gang hver sommer gik jeg i Tivoli, og nød alle de forlystelser som ikke kostede ekstra, der skulle jo spares, og sporvognen benyttede jeg aldrig på mine udflugter til omegnen, men jeg har da også præsteret at gå til Skodsborg og tilbage gennem skovene.

Juleaften blev fejret festlig hos min onkels og foruden en nyttig gave, som tøj til et par bukser, en stortrøje eller lignende, fik jeg en masse godter, og det havde jeg aldrig været forvænt med. Maden vi fik var god og rigelig, selv om den var tyskpræget, min tante var jo tysker, jeg har nok hørt sige, at tyskerne kan ikke lave mad, jeg mener nu at alle nationer kan lave mad, men det er ikke altid det passer de danske ganer. Jeg kunne også få en pakke smørrebrød med, når jeg om søndagen gik lange ture.

I den tid jeg var i lære, var jeg ikke hjemme, hos mine forældre. Da der var gået 2 år kom min før omtalte fætter fra Ølsted også i lære hos min onkel, og vi boede så sammen på kvistværelset, så havde jeg selskab, jeg havde før ingen rigtige kammerater haft, der var ganske vist både en tapetsererlærling og en konditorlærling i samme ejendom, men jeg sympatiserede ikke rigtig med dem.

Min fætter var omtrent stillet som jeg, så vi var næsten altid sammen i fritiden, og selv om der kunne være lidt gnidninger en gang imellem, så enedes vi i det store og hele godt.

De fire læreår forløb jo, og jeg havde fået en rigtig god uddannelse, og så oprandt den store dag, da jeg skulle være svend, der blev dog ingen festlighed afholdt i den anledning, men jeg fik af min onkel og læremester et sæt nyt tøj, som jeg dog selv måtte sy, og jeg kunne blive og arbejde som svend, det var midt i forårs sæssonen og der var arbejde nok, og jeg kunne få det ene pigeværelse at bo i, for min onkel havde i mellemtiden fået lejligheden ved siden af lagt til, så havde de 6 værelser og 2 kamre, det ene kammer havde pigen jo, men nu ville jeg rigtig nyde det, og lejede mig ind på et pensionat i nærheden, med værelse og fuld pension, og det havde jeg nu råd til, for ved flittigt arbejde fra tidlig morgen til sen aften, tjente jeg 35 - 40 kr. om ugen, mens en almindelig ugeløn kun var nogle og tyve kr. om ugen, jeg havde jo arbejdet på akkord, som var almindelig ved nyt arbejde.

Om sommeren tog jeg en lille ferie. Først tog jeg et 8 dages kort til statsbanerne, og rejste rundt og så en del af Danmark, som jeg jo kun kendte lidt til, derefter var jeg en lille tid hjemme hos mine forældre, og rejste så igen til København, og fortsatte hos min onkel, men dog ikke ret længe, så havde jeg sparet lidt sammen og turde vove springet ud i det fremmede og rejste til Berlin.

På valsen

For at gøre det billigt, rejste jeg med damper til Stettin på dæksplads, og derfra videre på 4de klasse, som de havde i Tyskland, ankommen til Berlin måtte jeg jo først have et sted at bo,. Almindeligvis havde en håndværksvend der ikke et værelse for sig selv, men lejede "eine schlafstelle", og boede sammen med 1 eller 2 andre svende. Værelserne var også gennemgående større end herhjemme i Danmark, jeg fandt også snart et sådant og så måtte jeg se at få arbejde, som skrædder brugte man at gå rundt fra forretning til forretning, og spørge om de havde brug for en svend.

Jeg fik arbejde i et stort varehus i Fridrikstrasse, men der blev jeg sat til at sy konfektionsfrakker og det var under min værdighed, jeg ville have bestilt arbejde, så det forlod jeg snart og måtte atter ud at spørge cm arbejde, og så fik jeg arbejde i en forretning i den fine gade Unter den Linden, det passede mig bedre, og det var jo næsten en anbefaling at have arbejdet i Unter den Linden, hvor der kun var fine forretninger, så der blev jeg.

Kammeraterne på værkstedet var meget hjælpsomme, og selv om jeg ellers ikke er begejstret for tyskere, må jeg dog sige, at jeg ikke har haft bedre kammerater end de tyskere jeg har arbejdet sammen med, de hjalp mig tilrette med alt, og så de at jeg lavede noget forkert, greb de straks ind, og forklarede, at sådan og sådan skal det laves, ligeledes anviste de mig, hvor jeg kunne spise godt og billigt, og et billigt logi i nærheden hjalp de mig også til, et andet lå temmelig langt borte.

Betalingen for arbejdet var noget lignende som i København og leveomkostningerne ligeså. Sproget voldte mig ingen vanskeligheder da min tante jo var tysker, og min onkel og tante talte altid tysk sammen og tysk til børnene, så det havde jeg hørt på i 4 år og forstod omtrent alt.

Min fritid i Berlin tilbragte jeg den første tid ofte på K.F.U.M., som jeg var medlem af, undertiden var jeg dog med kammerater fra værkstedet ude i byen et andet sted i forlystelsesetablisement, eller med kammerater fra K.F.U.M. der havde vi en dansk neger, som var født i dansk vestindien, og denne landsmand gik vi gerne tur med.

På kejser Wilhelms fødselsdag, så jeg kejseren i spidsen for sin garde gennem Unter den Linden, men sikken et opbud af politi for at holde mængden på afstand og beskytte ham, det var noget andet, end jeg var vant til hjemme i København.

Da jeg så havde arbejdet noget over et halvt år i Berlin fik jeg lyst til at komme videre ud og rejse til Schweiz, og da jeg hørte at i Geneve, som officielt var fransk, kunne man lære fransk og dog klare sig med tysk, som mange forstod, rejste jeg dertil.

I Geneve, Schweiz

Jeg lærte dog ikke noget videre fransk der, da næsten alle forstod tysk. Der måtte jeg så igen gå omkring og spørge om arbejde og fik det også, og der var ligesom de fleste

andre steder mange forretninger, som ikke selv havde værksted, andet end til forandringer, man fik arbejde udleveret, som jo var på akkord og måtte selv sørge for værksted, men til dette brug var der altid nogen der havde et værksted og lejede værkstedsplads ud. Ofte var det en skræddersvend som havde et værksted og lejede den tilovers værende plads ud, man betalte så lidt for pladsen, ofte omkring ved 1 kr. om ugen, eller en vis lille procentdel af sin indtægt.

I Geneve havde fagforeningen indrettet sådan et værksted i en tagetage, hvor der tidligere havde varet uhrmagerværksted. Der var både ovenlys og næsten lutter glas på siderne, så der var dejlig lyst. Der var et stort rum og to mindre, det store rum kaldtes stalden og beboerne køerne, de mindre henholdsvis høloftet med høbønderne og bondestuen med bønderne. I alt var der plads til nogle og fyrre svende og i reglen temmelig besat. Til dette værksted blev jeg henvist, der arbejdede jeg så for en forretning ude i byen og havde godt arbejde. En tid arbejdede jeg for to forretninger samtidig for at få mere arbejde, og kneb det fik jeg en kammerat til hjælp, men så opdagede den ene forretning det, og jeg fik ikke mere arbejde derfra, og det var måske også godt, for det var temmelig strengt, at arbejde for to.

Min ene sidekammerat en italiener og dygtig dameskrædder, havde en dejlig sangstemme, når han undertiden optrådte, stillede sig op og sang som en hel operasanger lyttede vi andre ivrigt og nød det, han drev kun skrædderiet for sin fornøjelses skyld, da han var indehaver af en af byens mondæne restaurationer. En dag da jeg sagde, at jeg aldrig havde set et guldhundredefranc stykke , hev han et sådant op af bukselommen og viste mig, han havde guldet løst i lommen, man brugte ellers mest seddelpenge i Schweiz, men måske fik han en del af fremmede turister i restaurationen.

Efter et lille halvt års tids forløb, var der en skræddermester i byen, der ville prøve en ny arbejdsmetode, som han havde set i Amerika, at lade hver svend lave sin bestemte del af et klædningsstykke, og så et par sypiger til håndsyningen. Han skulle så bruge en ny svend og sendte bud efter mig, og jeg var stolt over som den yngste at blive udvalgt mellem nogle og fyrre, og tog med glæde mod tilbudet. Den ny metode viste sig dog i længden ikke at egne sig for fint bestilt arbejde, når der kun var afsat en bestemt tid til hver ting, for at den næste ikke skulle vente, så han gik senere igen over til almindelig arbejdsmetode, hvor hver lavede sit klædningstykke helt og holdent efter akkord, og jeg fortsatte at arbejde i denne forretning, så længe jeg var i Geneve, der var et dejligt værksted lige ud til Rhonefloden og med udsigt ind over Alperne, helt til Mont Blanc.

I Geneve blev jeg hurtig medlem af den skandinaviske forening "Naverklubben", som den populært kaldtes, og som omfattede alle de skandinavere, der havde kunnet opspores i byen. En gang om ugen var der møde i klubben, kaldet " Hulen", en fællesbetegnelse for forsamlingslokalet i alle de sammensluttede skandinaviske foreninger. Når et nyt medlem fra en af de andre foreninger ankom, hilste han ikke goddag, men gik hen til bordet og slog sin knyttede næve i bordet, hvorefter de andre svarede på samme måde, derefter fik han af foreningen en genstand, øl eller vin.

Med en del af kammeraterne i foreningen var jeg ofte på udflugter i den skønne omegn, senere hen blev jeg dog medlem af en bjergbestigerklub, så blev søndagen i reglen brugt til at klatre på bjergene ofte allerede fra lørdag aften, hvor vi efter fyraften gik ud at furagere og pakke rygsækken Sådanne ture gav jo appetit, og der var intet at få oppe i bjergene. Så til banegården og med toget ind mellem bjergene, ofte i egnen omkring

Mont Blanc, og der klatre op hele natten, for om mulig at nå op og fra de højeste tinder se solen stå op.

En gang har jeg også oplevet, at se et tordenvejr fra oven, hvor lynene knitrede neden under os, og tordenen bragede og gav genlyd mellem bjergene, det var en ejendommelig følelse, at stå der oppe i de høje alper hvor ikke en plante, ikke et græstrå voksede, kun sten op atter sten hvor man så, eller i den evige sne i august måned at slås med snebolde. Var jeg blevet lidt længere i Geneve, var jeg nok kommen på Mont Blanc, for en tid efter min afrejse, var de mest trænede af min klub, hvortil jeg regnede mig, på toppen af Mont Blanc, desværre satte en af mine klubkammerater livet til ved nedstyrtning en lille tid efter.

Ofte gik vi til fods over grænsen, når vi skulle til de nærmeste bjerge, det gik let forbi grænsevagten og tolderne intereserede sig ikke for os i bjergudrustning, rygsækkene blev aldrig efterset, men få skridt bagved den ordinære grænsevagt stod en anden vagt, grænsevagt nr. 2, som vi kaldte den. Det var tiggerne. I Schweiz er tiggeri strengt forbudt, men i Frankrig var tiggeri tilladt, hvis vi gav dem en skærv, fik vi alle helgeners velsignelse med, men hvis vi intet gav dem fik vi ofte det modsatte.

Når vi om aftenen efter en dags klatren på bjergene og en halv snes kilometers march kom tilbage til byen og trængte til en hjertestyrkning, kunne vi svedige, støvede og snavsede med de store sømbeslåede støvler gå ind i en hvilken som helst pæn restauration, og blive vel modtaget.

Da jeg havde arbejdet et lille årstid i Geneve, blev en kammerat på værkstedet , en stor og høj tysker ved navn Klein, og jeg uenige med mesteren om et betalingsspørgsmål, Klein sagde så til mig: “skal vi tage og rejse til Nice”, det var jeg med på,”vi rejser i aften”,sagde han,”det kan jeg ikke nå”,sagde jeg,”vist kan du så. Se nu at få det ordnet” svarede han, og derved blev det, jeg ville gerne rejse med ham, da han havde gennemrejst det meste af Europa, og var lidt af en eventyrer.

Til Nice

Jeg var medlem af naverklubben og bjergbestigerklubben. Han var medlem af tysk sangforening og alm. tysk forening. Alle disse foreninger mødte på banegården at tage afsked med os, og sangen rungede i banegårdshallen, og de mange vinkede og råbte “god rejse” da toget gled ud med os. Aldrig har jeg fået en sådan afsked, og så kørte vi ind imellem de store bjerge, og for at gøre det mere interessant kørte vi over Norditalien. Undervejs højt oppe i bjergene, holdt toget en tid, og en italienerinde gik rundt med en stor kande landvin, som hun falbød, men da hun kun havde et glas, som alle drak af, skulle vi ikke nyde noget, hvilket vi ellers havde god lyst til.

Næste morgen var vi i Torino hvor vi tilbragte hele dagen med at se en del af byen og dens seværdigheder, næste aften tog vi videre til Savona ved Middel havet, der gjorde vi atter ophold, for så bagefter at fortsætte langs kysten til Nice. I toget rørte der sig et muntert folkeliv. Folk kom ind med deres bagage, som de stablede op hvor der var lidt plads, mødrene satte sig ugenert hen og gav de små die, og lod fuldstændigt, som de var hjemme hos dem selv.

Første nat i Nice sov vi på hotel, men næste dag, søgte vi og fandt et værelse til to hos en italiensk skræddersvend. Arbejde fandt vi også snart begge to, dog ikke sammesteds. Arbejdet var ikke særlig godt betalt, der var så mange skræddere, som søgte til Nice i sæsonen og da de allesammen rejste bort, når den var forbi, var der ingen rigtig fagforening, og lønnen blev trykket ned, så man måtte være glad, når bare man tjente lige til opholdet.

Efter kort tid blev vi utilfreds med vort logi, der var ikke propert nok, og vi gik ud for at søge noget andet. I udkanten af byen så vi hos en lappeskomager et skilt med møbleret værelse til leje, vi gik ind og spurgte om det, ja han trak lidt på det, det var nu ikke hos ham selv, men ude på landet lidt op ad bjerget, der ville vi vel ikke ud at bo? Jo det er netop lige noget for os svarede vi, så tog han jakken på, og fulgte os ud og op ad bjerget mod et gammelt slot, og der var det. Først gik det udvendig opad en dobbelt slynget trappe, til forhallen på 1 ste sal, så indvendig op til 2den sal, hvor en stor altan løb langs hele forsiden, hen ad den, ind gennem en lang gang til en lejlighed, hvor vi blev præsenteret for en gammel hvidhåret italiener, som rigtig lignede en gammel slotsherre.

Han kaldte på en dame, som viste os over i den anden side af slottet til en fløj, og ind i et prægtigt stort værelse, med vinduer til 3 ydersider, og et smukt hvælvet dekoreret loft, til den ene side stod en chaiselonge, til den anden side et vældigt stort gammelt spejl med blomsterdekorationer på, til den 3die side et klaver og desuden bord og stole, men det bedste var i det inderste hjørne, en seng ganske vist kun den ene, men så stor at der godt kunne ligge en 3 a 4 i den ved siden af hinanden, uden at genere hinanden, og et væld af puder og dyner, og ned omkring den, svære blå draperier samlede foroven under loftet som en krone.

Vi stod lidt som målløse, så sagde min kammerat på tysk til mig,"du hvis vi på nogen måde kan overkomme det, så tar vi det", og vi spurgte derefter lidt forsigtig hvad det kostede. 30 kr. pr måned blev der svaret, og vi blev endnu mere forbavsede, det var jo kun hvad et tarveligt værelse kostede nede i byen, der blev så skrevet en lovformelig kontrakt med stempelmærker på.

Vi flyttede ind. Næste morgen, da vi vågnede, kunne vi ligge i sengen og se ud over byen og havet, se solen stå op, og farve det blå middelhav gyldent, vi gik på opdagelse i den store park, hvor flere ruiner af grotter og små bygninger vidnede om fordums herlighed, og gamle palmer hang ludende over resterne, en del figentræer og en plantage med appelsintræer fandtes også, og kan det det undre, at vi når vi gik hjem om aftenen, plukkede nogle appelsiner og spiste på vort værelse.

Nu må vi til at skrive romaner om den tid vi boede på slottet, sagde min kammerat, vi fik dog aldrig noget at vide om slottets historie, da vi kun talte med værten når vi betalte husleje, og han var meget fåmælt, en ung italienerinde som gjorde rent på vort værelse, kunne vi heller ikke rigtig tale med, vi kunne ikke italiensk, det var småt nok med det franske. Hun var egentlig smuk, men meget snavset, så min kammerat sagde, at hvis hun ikke havde været så snavset, kunne han godt tænke sig at filme lidt med hende, men hun var ham for uappetitlig.

Vi var stolte over vor fine adresse, som var" Chateau du Piol" Nice, og der blev skrevet mange breve den første tid.

Det varede dog ikke så længe før min kammerat rejste igen, så var jeg alene, men jeg følte det helt eventyrligt, når jeg alene de mørke vinteraftener gik op ad bjerget mellem de sydlandske træer til slottet.

Sammen med andre kammerater gik jeg undertiden i casinoet, hørte på den fine concert og så på spillet ved rouletten, adgangen var jo gratis, men for at få adgang måtte vi jo passe på at være fine i tøjet, så man ikke kunne se, at vi var almindelige arbejdere. Enkelte af kammeraterne spillede også engang imellem, men det endte næsten altid med at de tabte den smule de havde. En dag tryglede er kammerat, som havde tabt hvad han havde, mig om at låne sig 5 francs, han var sikker på at kunne vinde det hele tilbage, jeg svarede: " nej du taber bare det også " han fik dem ikke.

Der var bare en af kammeraterne på værkstedet, en stor flot russer, som fik adgang til cacinoet i Monte Carlo, da man skulle legitimere sig, for at komme ind der. Han var så heldig, at på hans pas stod der ikke, at han var skræddersvend, men købmandssøn fra Skt .Petersborg (Leningrad). Dengang skulle russerne også have pas for at komme ud af landet. Han fik adgangskort og kom der ofte og spillede også lidt dog uden hverken at tabe eller vinde noget af betydning.

Jeg oplevede jo også det berømte karneval i Nice, og det var virkelig prægtig, jeg forstår godt at mange turister rejser dertil for at se det.

Og så til Paris

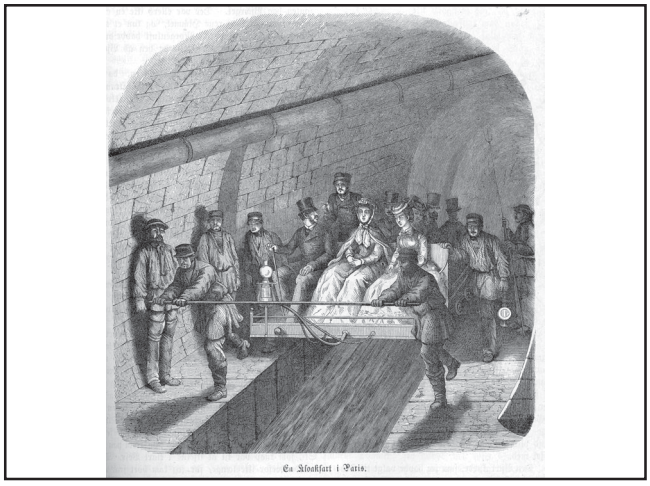

En Absolkfart i Paris.

Da sæsonen gik mod slutningen, rejste jeg til Paris sammen med en nordmand, som vi kaldte hvalrossen, han var fra Tromsø, og hans skæg mindede os om en hvalros.

Vi rejste om natten og kom til Marseilles tidlig om morgenen. Vi blev der dagen over for at se os om i byen, og hen ad eftermiddagen stod vi udenfor en fin skrædderforretning. Nordmanden sagde da til mig," det ser ud til at være byens fineste skrædderforretning, gå du ind og spørg om arbejde, det kunne være sjovt at få lidt at vide om arbejdsforholdene her", det gjorde jeg og blev næsten modtaget med åbne arme, blev straks antaget, talte med et par af svendene på værkstedet og forretningens bud skulle absolut følge mig i byen og vise mig, hvor jeg kunne bo og spise til en rimelig pris, jeg kunne slet ikke blive fri, og forstod nok at det var nogle af tilskærerens bekendte.

Heldigvis havde jeg ingen bagage hos mig, som der var grund til at efterlade, den var jo indskrevet til Paris, endelig slap jeg fri for buddet og gik hen at træffe nordmanden, som

jeg havde sat stævne i det værtshus, hvor vi havde spist til middag. Jeg havde fået alle de oplysninger jeg ønskede, og det var altsammen meget godt undtagen det vigtigste, betalingen for arbejdet, den var meget sløj, vi spiste så aftensmad i restaurationen, og drak vel nok lidt rigelig med vin dertil, den smagte os så godt, bagefter gik vi til banegården, men undervejs kom vi fra hinanden, og da jeg kom til banegården var det tog som jeg skulle med gået, og nordmanden så jeg ikke noget til, jeg måtte så vente og kom med et senere tog.

Ankommen til Paris skulle jeg jo først have et sted at bo, og der brugtes ikke at leje møblerede værelser ud af private, til gengæld var der små hoteller indrettet til at leje værelser ud månedsvis. Af før omtalte russer i Nice, som havde arbejdet i Paris havde jeg fået adressen på et sådant hotel, samt andre gode oplysninger. Denne russer traf jeg senere i Paris, og han forta1te da hvorledes han. var kommet dertil, da sæsonen ved Middelhavet var ved at være slut, gik han til direktionen ved casinoet i Monte Carlo og foregav, at han havde tabt alle sine penge ved spillet, og nu ikke havde penge til opholdet eller til at rejse hjem. At han havde spillet var en kendsgerning, hvad han havde tabt kunne ikke kontrolleres, han fik så tilbudt fri rejse på luxusklasse til St. Petersborg, "ja tak", svarede han, "men jeg har venner i Paris, hvis jeg bare kan komme dertil er jeg tilfreds", det fik han på 1 ste klasse.

Hotellet han havde anvist mig var nu ikke noget lille hotel, Grand Hotel d'Orleans i rue de Richelien, der var henved 100 værelser og jeg fik et pænt værelse med tæppe over hele gulvet for 30 franc om måneden, arbejde fandt jeg også snart i "Maison Cumberland" i operakvarteret. Der var nogle og tredve af international karakter, deraf flere danske, og 3 af dem hed Jensen, der var Jensen nr. 1 - 2 og 3, kun en var franskmand, og ham kaldte vi vor udlænding.

Betalingen var ret god, men mesteren, en tysker, var noget vanskelig. Engang, da han var kommen i strid med svendene, truede han med at afskedige os alle og indforskrive andre fra Tyskland, så blev de tyske fagforeninger underrettet, og der blev ikke noget af det. Da jeg havde arbejdet der et par måneder, fik jeg pludselig min afsked på grund af en fejl ved arbejdet, som tilskæreren troede, at jeg havde lavet med vilje, jeg gik så over på værkstedet, og fortalte hvordan det var gået mig, et par af kammeraterne sagde så, "gå du over til "Maison Schäfer" på Boulevard des Italiens, der er lige rejst en derfra, måske kan du få arbejde".

Jeg gik derhen og fik arbejde, udenfor var der kun et nærmest uanseligt skilt, med firmanavnet Maison Schäfer, russisk hofleverandør, og det russiske våben, men indenfor oppe på 1 ste sal, var der noget af det flotteste, jeg har set i en skrædderforretning, store flotte sale med stoffer hængende rundt omkring, draperet hvor de tog sig bedst ud, de fleste steder er det jo sådan, at tilskæreren antager og afskediger svende, men her var det mesteren. Det vidste jeg og spurgte efter mesteren, han kikkede lidt på mig og bemærkede,"De er mig lidt ung, men vi kan jo prøve".

Det var ikke nogen stor forretning kun en 14-16 svende, men en meget udsøgt kundekreds, som for en stor del bestod af den gamle franske adel, der blev ikke sparet på noget, for at yde det fineste og bedste, og tilfredsstille ethvert ønske fra kunderne, priserne var jo derefter, 4 - 5 gange så meget som min onkel i København fik for en klædning. Da vi ikke satte stropper i jakker og frakker til at hænge dem i, og det en dag kom på tale, sagde mesteren: "mine kunder har deres tjenere til at hænge tøjet på bøjle".

Der lærte jeg meget, arbejdet var hovedsagelig håndarbejde, alle sømme håndsyede, og intet maskinsting måtte kunne ses, lønnen var også derefter, der var ingen fælles pristarif med fagforeningen, men hver af de førende forretninger, havde sin egen tarif, som stod i forhold til de fordringer der stilledes. Kunderne bestilte ofte mange sæt tøj ad gangen, og når en svend havde syet et klædningsstykke til en kunde og det var tilfredsstillende, fik han alt senere arbejde for samme kunde. I lang tid syede jeg således jakker og frakker til en fransk greve, og han havde den ide, at han ikke ville have udvendige lommer i tøjet, jeg fik den samme betaling alligevel, så det var en fordel for mig.

Jeg syede også tøj til storfyrst Michael af Rusland. Arbejdet var godt tilrettelagt, når vi afleverede et stykke arbejde færdig, var der altid et nyt parat til udlevering, og ikke en eneste en eneste gang har jeg haft nødvendig at arbejde over almindelig arbejdstid.

Fortjenesten var god, en tid lagde jeg mindst lige så meget til side hver uge, som en almindelig ugeløn i København udgjorde, og engang sendte jeg 500 kr. hjem, (ca kr. 30.000 i 2006) og bad min far sætte dem i sparekassen. Da var han stolt af sin søn, har jeg senere fået fortalt af familien. I sæsonen passede jeg mit arbejde og gik kun meget lidt ud, til gengæld nød jeg det i den stille tid, så kunne jeg få mere ud af pengene.

Efter at have levet et lille års tid på hotellet slog jeg mig sammen med en kammerat, en bømer eller tjekker hedder det vel nu, og lejede et kvistværelse med altan i et højt hus i hjertet af Paris på øen "Iles de la Cité Boulevard du Palais" lige overfor justitspalæet, dette værelse møblerede vi så, og portnersken holdt det rent, og sørgede for vor vask. Da huset var meget højt, var der fra altanen en pragtfuld udsigt over Paris tage, jeg havde i mellemtiden anskaffet mig en cykle, og da vi begge to var ivrigt cyklister, foretog vi mange udflugter ud i omegnen til Versailles, Fontainebleau o.l.

Sommerferie i Danmark

Den første sommer rejste jeg hjem til Danmark at holde ferie på ubestemt tid, og det var meningen undervejs, at se mig om i Belgien, tildels på cykle, bl.a. bese de berømte grotter ved Han og Verdensudstillingen i Liege.

Jeg havde holdt op med at arbejde, og var parat til afrejse, men da jeg kom hjem om aftenen, lå der brev til mig, min ældste bror var pludselig død af lungebetændelse, jeg strøg så turen til Belgien, og tog toget hurtigst mulig hjem, og nåede rettidig til begravelsen.

Herhjemme på landet så folk op til mig, og var interesseret i., hvad jeg havde at fortælle derude fra den store verden, som de ikke vidste meget om. Ferien delte jeg mellem mine forældre, mine bedsteforældre, og en tid på Holmegård i Hedensted, samt en tid i København, hos min onkel og tante, hvor jeg også passede forretningen, mens de var på ferie.

Tilbage i Paris

Efter ca. 3 måneder længtes jeg atter efter Paris, hvor mine ejendele ganske vist stod pakket og kunne sendes efter mig, hvis jeg ikke vendte tilbage, men en skønne dag stod jeg atter i forretningen i " Maison Schäfer og sagde: "Nu er jeg her igen, hvis De har brug for mig"," godt De kan begynde med det samme", var svaret, det samme svar fik jeg to gange, hvor jeg var væk for en tid.

Sommerferie i Bretagne

Næste sommer holdt jeg ferie i Bretagne ved Atlanterhavskysten i St. Briac ved St. Malo, min ven som jeg boede sammen med, havde først opspurgt et hyggelig pensionat derude. Vi havde vore cykler med, og foretog mange dejlige udflugter, bl. a. til Kap Fréhel og Mont St. Michel, hvor havet strækker sig mange kilometer frem og tilbage ved ebbe og flod. Hver dag badede vi i det dejlige Atlanterhav, undertiden fra den sandede strandbred, og undertiden sprang vi fra klipperne ud i det dybe vand. Et par gange var vi også med fiskerne ude at fiske. Det var en dejlig tid vi tilbragte der, men min kammerat som var dameskrædder og fast ansat, havde kun 3 ugers ferie, jeg blev derimod 3 uger til, og da jeg ikke havde flere penge, bad jeg min kammerat sende mig nogle. Jeg tænkte også tit på at søge arbejde derude, men opgav det og vendte tilbage til Paris.

Tilbage til Nice og Menton

Den anden vinter fik jeg igen lyst til at tage til Nice, og bestemte at rejse sammen med en bømer, dog ikke ham jeg boede sammen med. Jeg skrev så til værten på Chateau du Piol, om han havde et værelse til leje, og fik svaret, "det samme værelse som sidst står til Deres disposition", og en grå regnfuld novemberaften, som de var mest, satte vi os i toget sydpå, og da vi næste morgen, så solen stå op, var vi kommen til en lysere landsdel, hvor solen skinner næsten hele tiden, og vejene var hvide af støv.

Så flyttede jeg sammen med min kammerat atter ind på det kære slot. Jeg troede, at nu var jeg kendt i Nice, og ville sagtens kunne få arbejde, det lykkedes dog ikke, hvorimod min kammerat fik arbejde. Efter at have gået uden arbejde i 2 uger hørte jeg at der var arbejde at få i Menton, jeg havde min cykle med, og cyklede så dertil, ad den vidunderlige vej langs Middelhavet, og blev antaget i byens største forretning. Andre steder sidder skrædderne jo med benene over kors på bordet, eller som i Paris på gulvet, men her sad vi på små skamler, omkring ganske lave borde, jeg havde igen til sidekammerat en italiener, med en vidunderlig sangstemme, som han ofte forlystede os med.

De fleste af os spiste i en af byens fine restaurationer, som også havde pensionat i et værelse bagved, den var beliggende i hovedgaden, en flot boulevard med to rækker appelsintræer, bugnende fulde af de dejlige gule frugter, og mærkværdigvis fik de lov at hænge uantastet. Om aftenen satte vi os undertiden ind i restaurationen og hørte på koncerten, det måtte vi godt uden at nyde noget. Om middagen lå vi ofte og solede os nede på strandbredden, som kun var få minutters gang fra forretningen, enkelte gange

gik vi tur om aftenen til Italien, grænsen lå lige udenfor byen, og grænsevagten lod os uden videre passere, så let går det ikke nu at komme over landegrænserne.

Jeg havde et dejligt værelse på Boulevard lå Madonna lige ud til Middelhavet, og lå om aftenen og faldt i søvn til bølgernes sagte musik.

Om søndagen foretog jeg lange cykelture i den smukke omegn langs kysten, eller op i bjergene, hvilket dog var anstrengende, men meget interessant.

De to gange jeg til bragte julen ved Rivieraen, blev der ikke gjort noget særlig ud af, det var kun som en almindelig søndag, kun husker jeg at jeg juledag, under en udflugt, sad i en restaurationshave under grønne træer, spiste min middag og skrev postkort hjem.

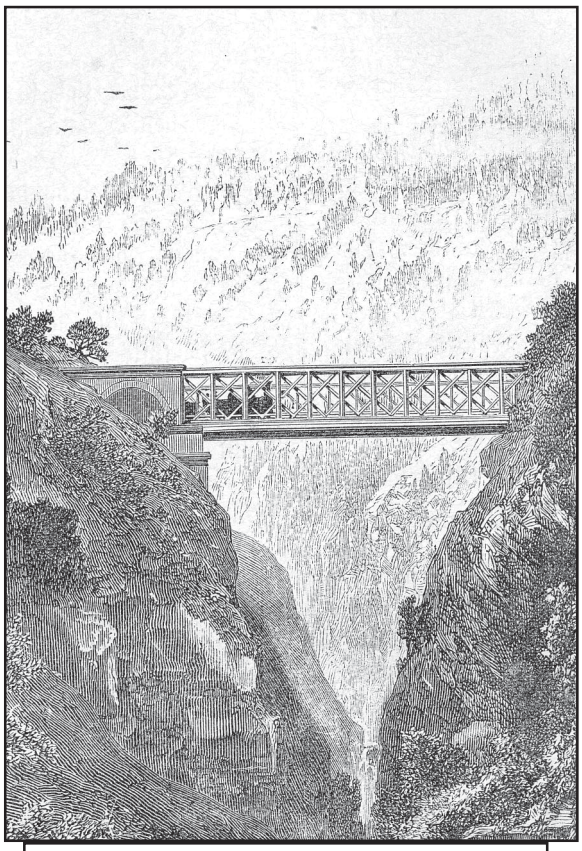

Ved Mont Cenis tunnellen

Da jeg holdt meget af at cykle, besluttede jeg, at gøre turen tilbage til Paris på cykle. Ikke for at spare de 56 francs, som det kostede med toget, men fordi jeg fandt det mere interessant. Det kostede da også lige så meget som med toget, men jeg fik en tur som jeg aldrig glemmer, fuld af interessante oplevelser, for eksempel undervejs i vin-egnene traf jeg en ung franskmand, hvis far havde en overordnet stilling, ved et af de store vinlagre, han inviterede mig med hjem, hvor jeg blev beværtet med kager og vin, bagefter var vi nede i de store kældre under jorden, hvor kæmpefade lå i lange rækker, og vi smagte på forskellige sorter, sikkert ikke de ringeste, og så rigelig af det så det gik ud over cykelturen for resten af dagen.

Over Alperne til London

I løbet af 7 dage gjorde jeg cykelturen op over Alperne til Paris, hvor jeg igen fortsatte i samme forretning en lille tid, og så tog jeg til London.
Den første tid arbejdede jeg i en mindre forretning, men så hørte jeg at der var arbejde at få i den store fine forretning Forster & son i Grafton street, hjørnet af Bond Street, omtrent lige overfor hvor jeg arbejdede. Jeg gik så derover og spurgte om arbejde, tilskæreren spurgte mig, "er De svensker". I bevidstheden om at svenskere anses for at vare nogen af de bedste skræddere, svarede jeg straks ja, at han senere fik at vide at

jeg var dansker, gjorde ikke noget.

Denne forretning havde en mængde oversøiske kunder, bl. a. indiske fyrster, japanske prinser og rige amerikanere. Jeg har da også syet en jacket til en japansk prins. Arbejdet var meget dårlig tilrettelagt, og der blev ikke taget noget hensyn til svendene, ofte skulle man vente i timevis på at få arbejde udleveret, og så undertiden skulle det være færdig på meget kort tid.

Hvis man så sagde, at det lod sig ikke gøre, fik man til svar," kan De ikke, så er der en anden der kan", og så kunne man risikere kun at få lidt arbejde den første tid derefter. Ofte har jeg måtte arbejde natten igennem for at få arbejdet færdig til tiden. Det var en dejlig sommerdag engang da jeg skulle vente, og det så ud til at vare et par timer, så tog jeg udi Hyde Park og nød solen og det dejlige vejr.

Da jeg kom tilbage, blev jeg spurgt, "hvor har De været, nå De trænger måske ikke til at tjene penge"--, blev der sagt, og den første tid derefter havde jeg småt med arbejde. Akkordbetalingen var helt anderledes udregnet, end jeg var vandt til. Her var hver ting på et klædningsstykke udregnet i timer, eller del af en time, også for forandringer, så der var intet på ugeløn. Timelønnen var ikke stor ca.5 pence pr time, det rettede sig lidt efter arbejdets art, men i reglen havde man mange flere timer på lønningssedlen, end

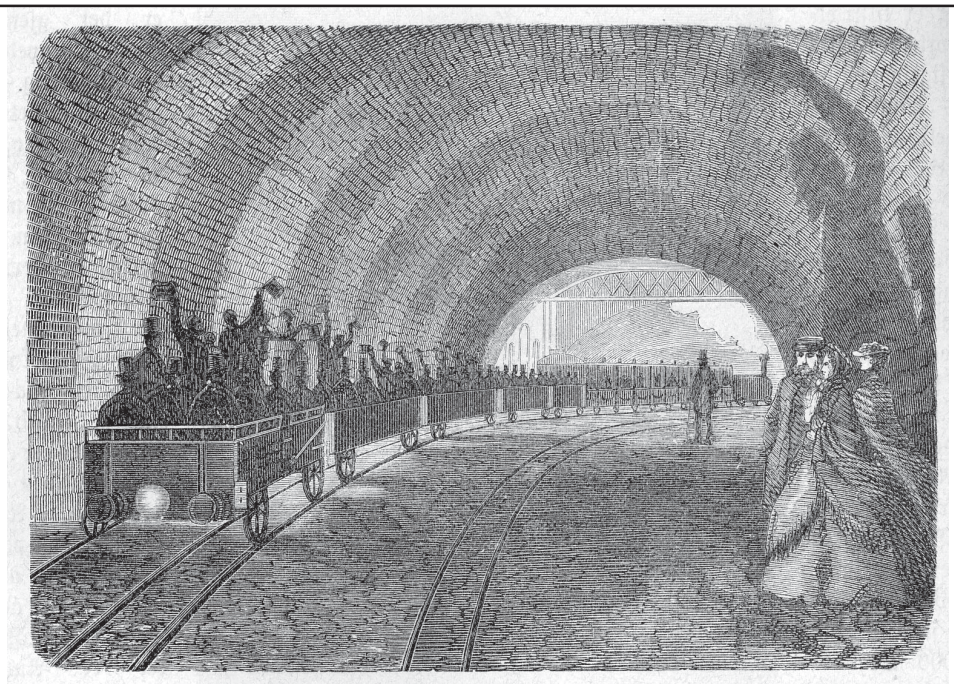

Jærnvejsfart under London.

man havde arbejdet, og det gjorde ikke noget om man i en uge havde flere arbejdstimer end der var timer i en uge, man kunne således alligevel tjene ret godt.

Den første tid i London boede jeg i et hus, hvor manden lejede alle værelserne ud enkeltvis, på nær dem han selv beboede.

Da jeg søgte værelse så jeg et skilt, "room to be let", og neden under, "man spricht deutsch", og da jeg ikke kunne engelsk, syntes jeg det var rart at bo hvor man talte

tysk, og efter at have lejet værelse, sagde værten", der bor forresten to andre danskere her", om jeg ville hilse på dem, de er hjemme nu, da de er kelnere og ude til sent på natten.
Det viste sig at den ene var fra min fødeby Daugård, og den anden fra nabobyen Hedensted, ham fra Hedensted havde været kammerlakaj hos kronprins Christian, den senere kong Christian den tiende, senere flyttede ham fra Hedensted og jeg sammen og delte værelse, da den anden rejste bort.

Gennem disse to kelnere, kom jeg i forbindelse med en bøhmer, som også var kelner, eller rettere manager på en af de gamle store restaurationer. Han havde været så længe i England, at han regnede sig som englænder og han havde eget hus, et af disse typiske små toetageshuse, som der findes så mange af i London. Han havde også et værelse til leje og der flyttede jeg så hen, samtidig med at min ven fra Hedensted rejste til Amerika..

Hos denne bøhmer hvis kone også var bøhmer af fødsel fik jeg et hyggeligt logi, og var næsten som medlem af familien. Manden var jo sjældent hjemme om aftenen, og konen var ofte i teater, så jeg var meget alene hjemme med datteren en 15 årig pige. Af hende lærte jeg en del engelsk, hun ville helst tale engelsk, men kunne tysk, så hun kunne oversætte det, når der var noget jeg ikke forstod, jeg havde ellers ikke meget brug for det engelske, da min tilskærer var tysker. I restaurationen hvor jeg spiste til daglig, var både vært og tjener tyske, og på værkstedet var der flere tyskere og østrigere.

Den sommer i London, var jeg atter en tur hjemme i Danmark, dog ikke så længe som sidst, og på vejen tilbage var det storm, så jeg fik prøvet, hvad det vil sige, at være ombord på et skib i en oprørt sø. Men denne gang var jeg finere på det, end første gang jeg rejste ud Nu rejste jeg på 1ste klasse, og det bødede jo lidt på det.

I Frankrig solgte jeg min cykle til en kammerat inden afrejsen, men i London købte jeg mig en ny, og så tog jeg igen lange ture i omegnen. Så det meste af Sydøstengland har jeg gennemkørt, jeg benyttede også ofte cyklen mellem min bopæl og værkstedet og vejen gik gennem nogle af Londons mest bekendte dele over Piccadilly Cirkus, Trafalgar Square, Whitehall forbi Downing Street, Parlamentet over Westminster Bridge til lidt ud i London S.W.

Man har ofte hørt om den usunde tåge i London, og jeg har oplevet tågen, så godt som nogen, hvor man undertiden ikke kunne se et par meter frem, og hvor der kunne være mørkt om dagen som midt om natten, men jeg har ingen steder i storbyer fundet at folk så sundere ud, og jeg har ingen steder følt mig bedre tilpas end i London.

Tilbage til København

Den sidste vinter i London, gik jeg på tilskærerskole om aftenen, og da jeg var færdig med det, skrev min onkel fra København, som i mellemtiden var flyttet til Bredgade 77, at han savnede en mand som kunne hjælpe til med alt, og træde i hans sted når han ikke var i forretningen, om jeg ville tage pladsen, jeg skulle få 35 kr. om ugen, og da svende-

lønnen dengang var 26 — 28 kr. om ugen, syntes jeg det var meget godt og tog imod det, desuden, det var i 1903 jeg rejste ud, og nu skrev vi 1909, jeg var snart ked af at flakke omkring og kunne godt tænke mig en lidt mere rolig tilværelse, og tiltrådte pladsen.

Og det gik godt et par år, så blev min onkel syg og lå en tid, imens passede jeg forretningen, men min tante kom ret ofte i forretningen og ville også dirigere arbejdet, og det mente jeg at have mere forstand på, så det gav anledning til nogle gnidninger, og jeg havde kort forinden lært min kone, en landmandsdatter fra Helsingør at kende.

Hvis ikke vi var blevet enige om at leve livet sammen, var jeg nok atter rejst til udlandet, og sandsynligvis til Frankrig, som tiltalte mig mest, for måske aldrig mere at vende tilbage og blive.

Nu ønskede jeg at få mit eget, og da min onkel var rask igen, holdt jeg op hos ham og overtog en forretning i St. Kongensgade 12 på første sal, som var gået neden om. Min kone og jeg giftede os lidt efter, men forretningen gik dog heller ikke for mig, efter et års forløb flyttede vi til Frederiksberg på Helgesvej 2, en stuebutik med 2 værelser og pigekammer, hvoraf jeg måtte tage det ene værelse til værksted, så vi havde kun et privat værelse, nu hører disse lokaler under Hornums Varehus.

Der tegnede det til at gå bedre, vi, var lige ved at komme godt i gang, men så kom 1ste verdenskrig, og dermed gik al forretning i stå og vi havde intet at stå imod med. Vi var

lige ved at fortvivle, aldrig har vi været så fattige, men vi klarede os igennem, lidt efter lidt begyndte der at komme mere arbejde, og senere fik vi mere end vi kunne overkomme og tjente ret godt, desværre havde vi ingen lager som vi kunne tjene på da priserne steg, ellers kunne vi have tjent endnu mere.

Efterhånden havde vi fået 2 børn, og lejligheden var jo lidt trang, men der var, ligesom nu ikke til at få en lejlighed.

Alice og Aase
Bryske

Vi flytter til Henne Stationsby Vestjylland

Så en novemberdag i 1922, var vi i Jylland til min yngste søsters bryllup, og engang da vi var alene, siger min kone så til mig, "hvor er der dejlig og fredelig herude på landet", det var netop min tanke, men jeg havde ikke turdet udtale den, så svarede jeg, "jamen vi kan da godt flytte, hvis vi endelig vil. Vi talte så senere om det og det tog fastere form. I foråret 1923 satte jeg en annonce i Jyllandsposten, "Hus på landet med skrædder-forretning", "eller hvor der er brug for en skrædder ønskes".
Jeg fik så over 80 tilbud hovedsagelig fra Jylland, derefter sorterede jeg dem ud, der kunne være tale om, tog så et l4dageskort til statsbanerne, rejste rundt og beså så mange af de tilbudte huse, som jeg kunne i den tid. Sidste dag kortet var gyldig købte jeg så huset her, hvor der i forvejen var skrædderforretning, som var det jeg syntes bedst om, og fik det ordnet ved sagfører med det samme, og satte mig så i natekspressen hjem inden kortets gyldighed udløb.

Ca. 2 måneder efter flyttede vi så herover, hvor vi intet kendte til befolkningen, min kone havde aldrig set Vestjyl1and før. Vi troede, at når der kom en dygtig skrædder, fra hovedstaden, ville der ikke blive mangel på arbejde, men vi tog fejl, vestjyderne er skeptiske, og københavnere, som de kaldte os, er ikke særlig velanskrevne.

Sådan et par københavnere som er flyttet herud, dem må der jo være noget i vejen med, mente de, har jeg senere fået at vide, og vi var lige ved at tro, at vi måtte flytte igen, men i løbet af l a 2 år, begyndte de dog at forandre mening, og flere og flere begyndte

at driste sig til at lade sy hos mig, efterhånden kom der god gang i forretningen, og vi vandt befolkningens tillid, og når man først har vestjydernes tillid, så er de trofaste.

Nu har vi været her i over 28 år, og har fået mange beviser for, at vi er agtet og afholdt, jeg er forbavset over at min kone, som er sjællænder, er faldet så godt til herovre, jeg tror at hun er mere afholdt end mange af de indfødte.

Når jeg skal sammenfatte mig, over tiden der er gået, ja så har meget jo forandret sig i min tid, arbejdet er blevet lettere, arbejdstiden er blevet kortere, maskinerne gør jo en stor del, lønningerne er steget, og levefoden dermed, men er menneskene blevet lykkeligere, jeg mener det ikke, der er mindst ligeså mange utilfredse nu, som i min barndom. Dengang måtte mange koner gå ud og arbejde, for at hjælpe til med hjemmets opretholdelse, men er det ikke det samme tilfældet i dag, det synes jeg, måske til dels fordi folks fordringer til livet er steget, og hvad har de så ud af fremskridtene, dog det er tidens gang, og den lader sig ikke skrue tilbage, og skulle folk sættes tilbage til de såkaldte gode gamle tider, j a så ville vist de fleste blive meget ulykkelig stillet.

Nej man må indrette sig bedst mulig efter den tid man lever i.

Og hvad mig selv angår, hvad har jeg fået ud af livet, ja så er jeg tilfreds synes jeg. Jeg tror, at jeg er mere lykkelig og tilfreds end de fleste i almindelighed. Jeg synes at jeg har haft et rigt liv, og mange dejlige minder at se tilbage på, jeg har fået en kone som jeg holder af, og som har stået ved min side, trofast i gode såvel som i dårlige tider, mest vel endda i de dårlige, vi har to børn som vi har glæde af, og selv om de for længst er fløjet fra reden, og er bosat langt borte, så er de dog i landet, og vi ser dem af og til.

Vi har vort gode udkomme og kan se fremtiden nogenlunde lys i møde, hvis da intet særligt sker, jeg ønsker mig intet særlig, og da jeg for en tid siden blev spurgt, hvad jeg ville gøre hvis jeg vandt den store præmie i obligationslotteriet, svarede jeg, jeg ønsker slet ikke at vinde den, jeg ved ikke, hvad jeg skal bruge pengene til, jeg ønsker ikke at forandre min levevis i særlig grad, måske kunne jeg nok tænke mig en af de mindre gevinster, som man kunne købe sig nogen af livets behageligheder for, men i det store og hele ønsker jeg ingen særlig forandring.

Jeg befinder mig godt blandt befolkningen herude, og når vi engang imellem er i København, hvor vi har en datter gift og bosat samt det meste af min kones familie, varer det aldrig ret mange dage før vi atter længes hjem til vort stille rolige Vestjylland, hvor så folk hilser os velkommen hjem igen.

I nogle år tænkte vi på, når vi engang blev gamle, og ikke mere drev forretning, da at flytte til byen igen og tilbringe vore sidste dage, men det har vi for længe siden opgivet, og bliver nok her, blandt den befolkning, som vi holder af, så længe vi har igen.

Henne i august 1951. P. Bryske.

Efterskrift

1. Bemærkningen på side 18 om, at han egentlig ikke brød sig om tyskere, står nok ikke til troende men er mere et billede af, at biografien er skrevet lige efter 2. verdenskrig. Fakta er at alle de bømere han omtaler i biografien er tyskere fra Bøhmen, som i dag er en del af Tjekkiet. Ligesådan havde han en feldwebel Müller på kost under krigen. Om det var tvunget spisning eller for at tjene nogle penge ved jeg ikke men de skrev sammen med Müller efter krigen ligesom min mor og Åge Makne besøgte ham i München. Men tyskerens bespisning betød at min far ikke tog med til Henne når min mor rejste derover.

2. I lang tid troede jeg, at vestjydernes forbehold overfor familien Bryske skyldtes det flotte men måske prangende skilt, som han tog med til Vestjylland men en dag fandt jeg så følgende billede fra Nysted på internettet:

3 Flytningen til Henne stationsby giver anledning til spørgsmål, som aldrig kan besvares. Men hans egen historie viser et billede af en mand med et højt ambitions-niveau f.eks. erkendelsen af det var bedre at blive hos bedstemor end at komme hjem - at søge elevplads hos onklen som skrædder gav mulighed for at komme til København - 6 års naverrejse med arbejde i de fineste værksted i Geneve, Nice, Paris og London. Flere lange sommerferier på kendte badesteder - rejse på 1. klasse.

Og det lykkes ham at skabe en forretning, som netop er begyndt at gå godt og da flytter han familien til Vestjylland. Med de mange tilbud han har fået er det mærkeligt at der ikke var et eneste i en venligere egn eller købstad. Ihvertfald flytter denne vidtberejste mand til Vestjylland, 17 km nord for Varde af en lille grusvej (og det var det stadigvæk, da jeg cyklede dertil i 1949).

Måske skyldtes det i virkeligheden hans kones skønhed. Familietraditionen beretter at bedstemor flirtede med en officer i Frederiksberg Have og at det skulle være anledningen

til den hurtige flytning til det yderste Danmark. Da der blev rydtet op i huset efter deres død, fandt man på loftet bedstemors store flotte møllehjul af en hat, hvorpå der havde siddet en stor strudsefjer. Resterne af fordums glans. Men det er næsten patetisk, at han de næste 50 år sidder på skrædderbordet ved gavlvinduet og hver gang et tog passerer hilser på togfolkene.

4 Originalmanuskriptet er afleveret til Folkemindesamlingen og dette skrift er afskrevet efter en kopi af originalen, udført af Åge Makne. Da manuskriptet var lidt uensartet og jeg ikke kender originalen, har jeg rettet retsskrivningen men ikke tekstopbygningen.

5. Korshøj var en ganske lille flække med nogle få husmandssteder og arbejderboliger. Nede ved stranden lå der et udskibningssted, hvorfra der sejledes teglsten, som blev lavet der på stedet, til Flensborg. Der var derfor i almindelighed arbejde at få ved siden af landbruget.

6. Bedstemor Amalie Bryske husker jeg som en meget effektiv husmor, meget dygtig til madlavning og bagning ved det gamle brændekomfur, syning, hækling og brodering gik som en leg med de store grove fingre, som skyldtes hårdt arbejde i haven men også at hun under og efer krigen "gik i tørvene" for at tjene penge til husholdningen. Hun var meget udadvendt og når bedstefar skriver, at når forretningen kom igang i Henne efter 1½ til 2 år, siger familietraditionen at det skyldtes bedstemors indsats med at invitere fruerne til kaffe og kage og en hyggelig snak.

Karise i marts 2006

Rasmus Peter Hansen, født 24 Nov 1884 i Korshøj, Daugaard sg, Hatting, Vejle, død 22 Nov 1972 i Henne, Vester Horne, Ribe. Han blev gift med Karen Amalie Marie Andersen, gift 7 Apr 1912, født 22 Nov 1888 i Helsingør, (datter af Hans Andersson og Ane Marie Larsson) død 28 Apr 1967 i Henne.

I. Alice Margrethe Bryske, født 26 Jan 1913 i Frederiksberg, død 29 Dec 2000. Hun blev gift med (1) Axel Valdemar Engelsted Jonasen, gift 11 Jun 1934 i København Kapernaum sg, født 14 Apr 1908 i København St. Stefan, (søn af Otto Jonas Thorvald Engelsted Jonasen og Andrea Henriette Olsen) død 11 Apr 1981 i København Vanløse sg. Hun blev gift med (2) Åge Makne.

A. Per Axel Engelsted Jonasen, født 17 Nov 1934 i København Kapernaum sg. Han blev gift med Jytte Laurberg Pedersen, gift 26 Nov 1955 i København Brønshøj kr, født 7 Jun 1934 i København Brønshøj sg, (datter af Peder Pedersen og Gerda Signe Marie Nielsen).

B. Lise Margrethe Engelsted Jonasen, født 26 Nov 1938 i København. Hun blev gift med Viggo Kaj Laurents, gift 20 Feb 1960 i København Brønshøj sg, født 11 Feb 1939 i København.

C. Kirsten Engelsted Jonasen, født 3 Okt 1941 i København Sions sg. Partner med Henning Jacobsen. Hun blev gift med (2) John Andersen, gift 17 Nov 1962, født 24 Jul 1943 i København, (søn af Henry Leo Andersen).

II. Aase Bryske, født i Henne. Hun blev gift med Laus Laursen.

A. Hanne Laursen.

B. Rie Laursen.